

**XVI. YÜZYIL SONLARINDA ÇILDIR EYÂLETİ POSOF SANCAĞI'NIN
GÜNEY NAHİYESİ**

**THE GUNEEY REGION (SUNNY AREA) OF POSOF SANJAK OF CHILDIR
PROVINCE IN XVI CENTURY**

**РАЙОН ГЮНЕЙ (СОЛНЕЧНОЕ МЕСТО) В САНДЖАКЕ ПОЦХОВ В
ПРОВИНЦИИ ЧИЛДИР В КОНЦЕ XVI ВЕКА**

Iasha BEKADZE*

ÖZ

Posof, günümüzde Ardahan iline bağlı bir ilçe olup, Anadolu'yu Gürcistan'a ve oradan da Kafkaslara bağlayan yol güzergahında bulunmaktadır. Posof ve çevresi tarihen Pers, Roma, Bizans, Emevi, Selçuklu, İlhanlı, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Timur, Samtskhe Atabeyleri ve Osmanlı medeniyetlerinin yerleşim alanı olmuştur. Bu bölge, 9 Ağustos 1578 Çıldır Savaşı sonrasında Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Çalışmamızda, 1595 tarihli "Defter-i Mufassal Vilayet-i Gürcistan" tahrir defterine göre Çıldır Eyâleti Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin sosyal ve ekonomik yapısı ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Buna göre Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde 1 Rabat Kale, 47 köy, 29 mezra yer almaktadır. Nahiyede toplam 441 hane bulunmakta ve nüfusun tümü köylerde yaşamaktadır. Güney Nahiyesi'nde ağırlıklı olarak buğday, arpa, çavdar üretimi yapılmaktadır. Ayrıca nahiyede koyunculuk, domuzculuk ve arıcılık da gelişmişti.

Çalışmamızın sonunda Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin Arap harfleriyle yazılmış Eski Türkçe (Osmanlıca) metninin günümüz Türkçesinde transkripti verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Çıldır Eyâleti, Posof Sancağı, Güney Nahiyesi, Rabat Kale

ABSTRACT

Today Posof is an administrative entity of the province of Ardahan. It is on the route that connects Anatolia to Georgia and the Caucasus. Posof and its environment had been the residential area of the Persian, Roman, Byzantine, Umayyad, Seljuk, Ilkhanid, Karakoyuns, Aqqoyunlu, Timurid, Samtskhe Atabeyleys and Ottoman civilizations. It became the part of Ottoman state after the battle of Childir on 9th August, 1578. In this study we identified and evaluated the socio-economic structure of the Guney region (sunny area) of Posof Sanjak of Childir province according the Ottoman State Recordings: "Defter-i Mufassal Vilayet-i Gürcistan" dated 1595. According to this Recordings, in the south region of Posof Sanjak there were: 1 Rabati Castle, 47 villages, 29 hamlets. There were totally 441 households and all of them were inhabited in villages. In the south region the main production was: wheat, barley, rye. Besides, piggy, sheep and also apiculture was developed in the region.

* Dil, Edebiyat ve Tarih Öğretmeni, dryasar5@hotmail.com

At the end of our study, texts in modern Turkish transcript from Old Turkish (Ottoman) and written in Arabic alphabet of Güney Region in Posof District have been presented.

Key Words: Anatolia, Childir Province, Posof District (Sanjak), Güney Region (Sunny area), Rabat Castle.

АННОТАЦИЯ

Сегодня Поцхов является административным подразделением провинции Ардаган. Он расположен на пути из Анатолии в Грузию и на Кавказ. Поцхов и его предместья был средой проживания персов, римлян, византийцев, омейядов, сельджуков, ильханидов, каракоинцев, аккуюнлу, тимуридов, Самцхийских Атабегов и Османской цивилизаций. Он стал частью Османской империи после битвы при Чилдире 9 августа, 1578 года. В этом исследовании мы определили и оценили социально-экономическую структуру региона Гюней (Солнечное место) Поцховский Санджак провинции Чилдир согласно летописи Османского государства: "Пространный реестр Гюрджистанского вилайета" датированной 1595 годом. Согласно этой летописи, в регионе Гюней Поцховского Санджака было: 1 Крепость Рабат, 47 деревень, 29 хуторов. Располагалось 441 полноценных домашних хозяйств, и все они находились в деревнях. В южном регионе основное производство было: пшеница, ячмень, рожь. Кроме того, имелось свиноводство, овцеводство, а также в регионе развивалось пчеловодство.

В конце нашего исследования, представлены тексты в современной турецкой транскрипции со старо-турецкого (Османского) языка, написанных арабским алфавитом региона Гюней Поцховского санджака.

Ключевые слова: Анатолия, Провинция Чилдир, Поцховский Санджак, Район Гюней (Солнечный регион), Крепость Рабат.

GİRİŞ

1595 tarihli "Gürcistan Vilâyeti Mufassal Defteri" tahririnde asıl amaç; XVI. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılın evvellerinde Çıldır Eyâleti'nden toplanılan vergilerin miktarı ve çeşitleri, onların düzenli toplanması için gereken tedbirlerin alınmasıydı. Bu tedbirler bölgenin mevcudiyeti açısından çok önemli idi.

Tahrir defteri bölgenin sosyal-ekonomik durumu, devletin vergi sistemi, vergiye tabi şahısların isim ve baba adları gibi önemli bilgiler içermektedir. Reayanın başlıca meşguliyeti zirai ürünleri üretmek ve hayvancılıkla meşgul olmaktı. Burada her bir köyün verdiği vergi kalemleri ve miktarları gösterilmiştir.

1595 Tarihli "Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan" tahrir defterine göre Posof Sancağı'nın "Güney" ve "Kuzay" adlı iki nahiyesi vardı (Cıkia, 1947: 19-20; 294-312; Abuladze, 1979: 79).

Güney Nahiyesi Posof'un Batı, Kuzay Nahiyesi ise Posof'un Doğu tarafında yer almaktadır. Bu nahiyelerin köyleri, Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra Posof Sancağı'na bağlı idare edilmiştir. Çalışmamızda, Osmanlının düzenlediği 1595 tarihli "Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan" tahrir defterindeki bilgilere dayanarak Güney Nahiyesi'nin sosyo-ekonomik durumu incelenmiştir.

XVI. YÜZYIL SONLARINDA POSOF SANCAĞI GÜNEY NAHİYESİ

Posof Sancağı Güney Nahiyesi Onomastiği

Antroponim Değerlendirme

1595 Tarihli “Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan” tahrir defteri kayıtlarında Posof Sancağı Güney Nahiyesi’nde vergi mükellefi olan 441 hane reisi vardı. Bu isimleri onomastik bakımından incelediğimiz zaman şu hususlar görülmektedir;

1. Günümüze kadar gelip ve şu anda da kullanılan isimler¹: İvane, Simon, Revaza, Sultana, Mamuka, Davita, Nadira, Giorgi, Manvel, Ahmed, Ğezenfer, Murad, Şirin, Sarkis, Ayvaz, Yusuf, Novruz (Cikia, 1947: 300-321).

2. Unutulmuş ve günümüzde kullanılmayan isimler: Urama, Okuna, Sorazan, Ağdgomel, Yoram, Rosap, Masasa, Leşkere, Supata, Kirakos, Varazgül, Matarsa, Kaduna, Emeta, Varzel, Darispan, Makuda (Cikia, 1947: 300-321).

3. İki kelimenin birleşmesinden türeyen isimler: Elalmaz, Devletyar, Lomizgül, Amirgül, Pirali, Hocabeg (Cikia, 1947: 300-321).

4. “Gül” sözcüğü ile düzelenler: Lomizgül, Varazgül, Amirgül (Cikia, 1947: 306, 311).

5. Defterde şahıs isimleri ile yanı sıra baba adları da verilmiştir. Örnek: Vasil Zakira oğlu, Enuka Şeker oğlu, Ruben İmeda oğlu, Sultana Varzel oğlu, Gubad Geneba oğlu (Cikia, 1947: 300-302).

6. Defterde bazen baba adları kullanılmayıp “onun kardeşi”, “onun oğlu”, “torunu” şeklinde kullanılmıştır: Simon onun kardeşi, Gula onun kardeşi, Gubad onun kardeşi, Gogiça onun oğlu, Batata onun oğlu, Gula onun oğlu, Obala’nın torunu, Kandiya’nın torunu, Ağdgomel’in torunu (Cikia, 1947: 300-303).

7. Defterde yalnız ismi ile kaydedilen hane reisleri de vardır. Örnek: Enuka isimli, Ağdgomel isimli, Emeta isimli, Kakura isimli, Bayındur isimli (Cikia, 1947: 300-321).

8. Defterde bazen şahıs, hangi millete veya kavime ait olmasıyla kayıt altına alınmaktaydı. Nahiyenin 14. köyü olan Şuarskali köyü’nde “Gürcü Basila” (Cikia, 1947: 306), Mere Rabat Kale’sinde “Şado veled-i Zakir Meshi²”, Ğvimo Köyü’nde “İvane veled-i Berzen³” (Cikia, 1947: 311) kayıtlarında olduğu gibi.

9. XVI. yüzyılda soyadları kullanılmamaktaydı. Genelde baba adı “veled (oğlu)” sözcüğü ile birlikte kullanılmaktaydı. Daha sonralar isme “-gil”, “-lar” “-ler”ve “oğulları” eklemekle sülale bildiriliyordu: Örnek vermek gerekirse:

Posof (Dğvir-i Ülya ve Dğvir-i Süfla): Ricallar, Çırtıklar, Mevlüt Çavuşgil, Karacalar, Kalaycılar, Arifiziler, Sulo Ustagil, Rüstemgil, İspirigil, Şirin Ağagil, Arif Ağagil, Miktat Ağagil, Mutigil, Karadeliler, Soymalar, Totolar, Tililer, Kopsiyalar, Bayrakdarlar, Çamuraliler, Hasan Ağagil, Nalbantlar, Çaycılar, Kampurlar, Ali Hocagil, Osman Ağagil, İsmailgil, Ecel İlyazgil, Gül Ahmetgil, Şeytanlar, Lezgiler, Kara Süliler, Beğler (Hamşiler), Bozolar, Kadıgil, Nizamlar (Bayraktaroğlu, 1998: 46).

Baykent (Vahla-i Ülya ve Vahla-i Süfla) Köyü: Hasanağagil, Karakellegil, Berhударlar, Kadirler, Selahlar, Hacıgil, Loman Ağagil, İçağagil, Dursolar, Bozağagil, Muratgil, Çakalgil, Esatağagil, Bakogil, Molla İdrisgil, İzzetler, Kadıgil, Koşnigil,

¹ Bu isimlerin bir kısmı Posof’ta değil, Kafkasya’da kullanılmaktadır.

² Meshi- Güney Gürcistan’ın kavimi

³ Berzen-Gürcü dilinde Rum demektir.

Şerifegil, Halitgil, Resolar, Hodiler, Osmangil, Hüsenegil, Cilveliler (Bayraktaroğlu, 1998: 125).

Binbaşeminbey (Cilvana) Köyü: Işıkgil, Habolar, Köseleler, Cennetgil, Kayagil, Karakelleler, Kolotlar, Torolar, Yelholalar, Çamhıraklar, Ançlılar, Şiringil, Tüfen Ağagil, Işık Ahmetgil, Ridvan Ağagil, Pehlivanlıgil, Temürgil, Yusufgil, Çoşkunlar, Abdurrazaklar, Untsalılar, Delibaltagil, Kuşogil, Kahrimangil, Yusufgil, Çeçlaligil, Beğrecepil, Haçoğil, Sutogil, Sabitgil, Seceligil, Coşolar, Beğler, Zeytüngil, Şişmangil, Ahmetgil, Godersligil, Elkamagil, Eceregil (Bayraktaroğlu, 1998: 133-134).

Çakırkoç (Mere) Köyü: Bakarlar, Nizamlar, Cavaklar, Heyrolar, Hocagil (Bayraktaroğlu, 1998: 145).

Demirdöven (Varzna) Köyü: Demirciler, Palabıyıklar, Aliagil, Bekirler, Kurugil, Deliceler, Molla Aligil, Alikolar, Bekirgil, Dursun Ustagil, Molla Osmangil (Bayraktaroğlu, 1998: 163-167).

Doğrular (Cacuna-i Süfla) Köyü: Beğler, Halogil, Sivasgil (Bayraktaroğlu, 1998: 173).

Gönülaçan (Şuarskal) Köyü: Halil Ustagil, Durakgil, Pazlogil, Nedlogil, Maçhelgil, Meskegil, Helegil, Eskigil, Hocagil, Molla Kayagil, Eminegil, Purtiler, Selehgil, Kölegil, Ataşlamalar, Baliler, İzzetgil, Daldıgil, Memişegil, Dursungil, Mustiyagil, Muğayirler, Tulişler, Dohçirler, Şirin Hocagil (Bayraktaroğlu, 1998: 182).

Gümüşkavak (Zeindar) Köyü: Ahmetler, Tosolar, Göçler, Kıdiler, İbolar, Cibiller, Altıparmaklar, Süliler, Habogil, Baliler, Cilvanaliler, Hocagil, Puçiler, Cumionbaşigil (Bayraktaroğlu, 1998: 191).

Günlüce (Çaboria-i Ülya ve Çaboria-i Süfla) Köyü: Uzungil, Kokoplar, Kayagil, Gevanlar, Husogil, Haliilgil, Tuvaryalar, Zavrakgil, Tüysüzler, Onbaşigil, Kareleler, Hocagil (Bayraktaroğlu, 1998: 200).

İncedere (Çuvantel) Köyü: Recepil, Şeyhgil, Başçavuşgil, Çağyagil, Nadirgil, Odabaşgil, Durakgil, Ömergil, İskendergil, Arapgil, Bolaculligil, Dililler, Şeyh Osmangil, Şedimen Ustagil, Hocagil, Varlılar (Bayraktaroğlu, 1998: 213-214).

Kaleönü (Ağara) Köyü: Recep Ağagil, Cumogil, Helvacıgil, Osman Ağagil, Karagil, Omogil, Mustigil, Kaplangil, Hasanagil, Güligil, Kumatgil, Gıragil, Memigil, Abdigil, Ali Hocagil, Durakgil (Bayraktaroğlu, 1998: 221-222). Topçugil, Helvacıgil daha sonra Uğurlu, Çankaya, Yıldırım ve Şentürk olarak dört ayrı kola ayrılmıştır (Kişisel Görüşme, Orhan Uğurlu, Kaleönü Köyü, 25.02.2014).

Kalkankaya (Petoban-i Ülya, Petoban-i Süfla, Petoban-i Veset) Köyü: Düleler, Çakallar, Hocagil, Kahrimangil, Kadolar, Koralar, Beyazlar, Kutgil, Molla Osmangil, Hacı Ahmetler, Sefiller, Kapolar, Hasretler, Davutlar, Durakgil, Sadıklar (Bayraktaroğlu, 1998: 228).

Kopuzlu (Çorçuvan) Köyü: Zanavlar, Paraşlar (Bayraktaroğlu, 1998: 252).

Kurşunçavuş (Seca) Köyü: Kahramanlar, Hüsenler, Paşo Dedegil, Tüliler, Mamo Dedegil, Ömerler, Ahmet Amcalar, Rüştüler (Bayraktaroğlu, 1998: 262).

Taşkıran (Giorgisuban) Köyü: Saitgil, Kurdolar, Şuğligil, Tosolar, Hocagil, Topçular, Kırımgil, Valeligil, Hasangil, Gorgulligil, Çulalar, Kırk Yalanlar (Bayraktaroğlu, 1998: 301).

Türküzü (Badela) Köyü: Selim Ağagil, Uzun Aligil, Hacıgil, Avcıgil, Kadıgil, Davulavurlar, Tirahlar, Sülüağagil, Botolar, Purtogiller, Begler, Coşogiller, Muşgiller,

Devecigiller, Kırtigiller, Kavazgil, Aslan Ağagil, Bayram Ağagil, Halit Ağagil, Fadli Ağagil, Rüstem Ağagil, Kırallar, Palutlar, Karagözler, Düsergil (Bayraktaroğlu, 1998: 309).

Uğurca (Cacuna-i Ülya) Köyü: Uzungiller, Kayagil, Çobangil, Hemşinligil, Hocagil, Taşçılar, Şenollar (Bayraktaroğlu, 1998: 318).

Uluçam (Varhana) Köyü: Leventler, Şahigil, Şerifgil, Canolar, Ağagil, Darbazlar, Hocagil, Koçoğil (Bayraktaroğlu, 1998: 323).

10. XVI. yüzyılda genelde soyadı yerine baba ismine “veled” (oğlu) kelimesi eklenip kullanılsa da soyadının formalışığı görülmektedir (Bekadze, 2013A, 887). Buna örnek olarak nahiyenin Serektuban Köyü’ndeki “Sirekidze” (Cikia, 1947: 301), Tazlaha Köyü’ndeki Kekidze (Cikia, 1947: 302), Vahla-i Ülya (Yukarı Vahla) Köyü’ndeki Demetradze (Cikia, 1947: 309), Kvel Köyü’ndeki Vardidze (Cikia, 1947: 313) soyadlarını gösterebiliriz. Bu isimlerin sonundaki “dze” soyadını formalıştırmaktadır.

Çıldır, Nam-ı diğer Ahıska Eyaleti toponimlerinin Türk, Gürcü, Fars, Arap, İbrani, Rum-Yunan menşeli olduğu tespit edilmiştir (Bekadze, 2013B: 853-855).

Toponim Değerlendirme

Güney Nahiyesi’nde 1 Rabat Kale, 46 köy ve 29 mezra (iki mezra defterde bağımsız vergi ünitesi olarak kaydedilmiştir) toponiminin olduğu defter kayıtlarından bilinmektedir (Cikia, 1947: 300-321). Güney Nahiyesitoponimleri fiziki coğrafi özellikleri aşağıdaki gruplara ayrılmaktadır;

Oykonimler

Nahiye Tipli Oykonim

“Güney Nahiyesi” Posof Sancağı’ndan başka Ahıska, Büyük Ardahan, Küçük Ardahan, Eleşgird, Kars, Pasin, Erzincan ve Penbek sancaklarında da bulunmaktadır. Osmanlı zamanında kullanılan “Güney” oykonimi günümüz Türkçesindeki “Güney”le aynı değildir. Osmanlıdaki “Güney” kelimesi “her zaman güneş alan yer” (Püsküllüoğlu, 2012: 871), “Güneş gören yer (Eyüboğlu, 2004: 303) anlamlarında kullanılmaktaydı. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde kullanılan “Güney” tabirinin Doğu ile, yani Güneş’in çıktığı yöne ilgisi olduğu düşünülmektedir. Gürcü bilim adamı Sergey Cikia “güney” kelimesinin tercümesini yön bildiren samkhreti (სამხრეთი) değil de (მზვარე (mzvaré) olarak vermekle bölgenin güneş olan tarafını kastetmiştir (Cikia, 1941: 19, 294). Zira “Güney” kelimesinin kökü olan “Gün” tabirinin Şark (Doğu) tabiri ile aynı olması Şemseddin Sami’nin “Kamus-i Türk-i” sözlüğünde verilmiştir (Şemseddin Sami, 2011: 934). Güney eski Türkçede Batı karşıtı olan Doğu anlamında da kullanılmakta idi (Eyüboğlu, 2004: 303). Tuncer Gülensoy, “Güney” “Cenup” olarak tanımlasa da onun (güneyin) güneşe karşı olan taraf anlamını da savunmaktadır (Gülensoy, 2007: 396). Güney taraf, yani toprağın güneş olan tarafı gölgede kalan taraftan daha verimliydi. Verimli topraklardan da alınan vergi miktarı da fazlaydı.

Rabat- Kale Tipli Oykonim

Mere Rabat Kalesi

Güney Nahiyesi’nin fiziki özelliğini oluşturan en önemli yapısı onun Mere kalesidir. Mere sosyal isimdir. Sözlük anlamı "meydan, ova" demektir (Mere, <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=8&t=24889>. 27.11.2013). Ama her ova “mere” değildir. Mere "su kıyısında olan ova" anlamına gelmektedir (Cikia, 1958: 442). Ayrıca bu kelime Azerbaycan’ın İsmayılı, Şamahı ve Salyan bölgelerinde de kullanılmakta olup “oyun için kazılan yer” anlamındadır (ADDL, 1964: 322). Mere Kalesi Posof Çayı’nın sağında Posof’un 5 km. güneydoğusunda yerleşmektedir. Kalenin kimler tarafından ve ne

zaman inşa olduğu bilinmese de çok eski tarihi olduğu kalede bulunan “bakır balta”dan anlaşılmaktadır. Bulunan bu “bakır balta” Mere ve hatta Posof’un tarihini 6000 yıl öncesine götürmektedir (Posof. <http://posof.meb.gov.tr/www/ilcemiz-posof/icerik/3>. Erişim Tarihi, 26 Kasım 2013).

Mere Kalesi Anadolu’yu Kafkaslara birleştiren yol güzergahında yerleşmektedir. Bu kale 1578 yılında Osmanlı-Safevi savaşı sonucu Osmanlı topraklarına katılmış ve Posof Sancağı Güney Nahiyesi’nin merkezi haline gelmiştir (Kırzioğlu, 1998: 288).

Mere eski bir yerleşim birimi olmakla 11 haneden ibarettir. 1595 tarihli “Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan” tahrir defterinde Mere, “Karye-i Rabat Kale-i Mere” olarak tanımlanmaktadır. İspenç ve resm-i hınzır vergilerinden belli oluyor ki, nüfus genellikle gayrimüslimden ibarettir.

Karye (Köy) Tipli Oykonimler

Osmanlı Devleti idari birimlerinin en küçüklerinden olan köyler, iki ve daha fazla haneden meydana gelmektedir. Nahiyeleri teşkil eden ve tahrir defterlerinde “karye” olarak bilinen köyler, tüm çalışmaları tarım ve hayvancılık olan ve sınırları belli edilmiş yerleşim birimlerdir (İnalçık, 1987: XXVIII). Karye kasaba anlamında da kullanılmakta olup büyüklük bildiren sıfatla yan yana kullanılmadığı takdirde büyük bir şehir manasını bildirmezdi (Haig, 1967: 372).

Güney Nahiyesi’ndeki köy toponimleri şunlardır: Poma, Varhana, Serektuban, Cilvana, Tazlağa, Aşağı Diğviri, Aşağı Cacuna, Yukarı Diğviri, Koyundere, Varzna, Giorgisubani, Yukarı Petoban, Şuarskali, Sinubani, Mehreli, Kvelis Monastırı, Yukarı Cacuna, Yukarı Vahla, Aşağı Vahla, Ğabana, Papala, Ğvimo, Çuantel, Martsvalatuban, Aşağı Çaboria, Kvela, Sakala, Agara, Secavi, Yukarı Saihve, Stepansminda, Zeindari, Aşağı Pala, Badela, Sitelsatib, Çorçevan, Hemal, Petoban, Zdevansminda, Yukarı Çaboria, Damala, Mlaşet, Aşağı Saihve, Seca, Orta Petoban (Cikia, 1947: 300-321).

Mezra Tipli Oykonimler

Güney Nahiyesi’nde ismi geçen mezzalar şunlardır: Tkamlob, Şemçeval, Eysel, Safdere, Hihi, Nuali, Tavsitel, Seha-i Kilse, Dedetuban, Yukarı Pala, Nadarbazi, Orta Cacun, Ğvarzel, Sakunet, Feman, Avazan, Nadarbazi Nam-ı diğeri Shlaur, Sale, Gülskali, Zeda Kvel, Samzuria, Skelasel, Çadisman, Eresta, Erakal, Akuçel, Aşağı Hemal, Hidiskaro. Bu mezzalardan Yukarı Pala ve Nadarbazi, Aşağı Hemal mezzaları defterde ayrı coğrafi birim olarak kayıt altına alınmış ve vergilendirilmiştir. Diğeri mezzalar ise karyeler (köyler) içerisinde kayıt altına alınmıştır (Cikia, 1947: 300-321).

Ktematonimler

Güney Nahiyesi’nde değirmen tipli ktematonim kayıt altına alınmıştır. Bu ktematonimlerin özel adı olmasa da onların sahibinin ve bulunduğu köylerin adı ile adlandırabiliriz. Değirmen tipli Ktematonimler şunlardır: Varhana Köyü Değirmeni, Serektuban Köyü Değirmeni, Shadia ve Amiran’ın Değirmeni, Aşağı Diğvir Köyü Değirmeni, Aşağı Cacuna Köyü Değirmeni, Yukarı Diğvir Köyü Değirmeni, Varzna Köyü Değirmeni, Yukarı Cacuna Köyü Değirmeni, Mere Rabat Kalesi Değirmeni, Yukarı Vahla Köyü Değirmeni, Ğvimo Köyü Değirmeni, Marslatuban Köyü Değirmeni, Kvela Köyü Değirmeni, Bağater, Yusip ve Revaza’nın Değirmeni, Sakala Köyü Değirmeni, Agara Köyü Değirmeni, Secav Köyü Değirmeni, Stepansminda Köyü Değirmeni, Badela Köyü Değirmeni (Cikia, 1947: 300-321).

Oronimler

Güney Nahiyesi oronimleri şunlardır;

1. Çayır Oronimleri: Guraspa'nın Çayırı, Elia'nın Çayırı, Sipahi Hasan'ın Tasarrufundaki Çayır, Gülskaro Çayırı, Avçala Çayırı, Çoma Çayırı, Aznaur Parsadan'ın Çayırı, Bagratur'un Çayırı (Cikia, 1947: 300-321).

2. Tarla Oronimleri: Guraspa'nın Tarlası, Sipahi Hasan'ın Tasarrufundaki Tarla, Elia'nın Tarlası, Aznaur Parsadan'ın Tarlası, Bagatur'un Tarlası (Cikia, 1947: 300-321;Cikia).

3. Bağ Oronimleri: Bagatur'un Bağı, Mihran Vasik oğlunun Bağı, Bayındur Amiza oğlunun Bağı (Cikia, 1947: 300-321).

4. Bahçe Oronimleri: Mihran Vasik oğlunun Bahçesi, Bayındur Amiza oğlunun Bahçesi, Bagatur'un Bahçesi (Cikia, 1947: 317).

5. Yayla Oronimleri: Ğrmani Yaylası, Lamishev Yaylası, Moçedil Yaylası (Cikia, 1947: 310).

Urbanonimler

Güney Nahiyesi urbanonimleri şunlardır: Ğtisuban Mahallesi (Güney Nahiyesi Ğabana Köyü'nde), Ğvimo Köyü Mahallesi (Cikia, 1947: 309).

Fitonimler

Fitonimler onomastik birimlerden olup her türlü ağaç ve bitki adlarını içermektedir. 1595 Tarihli Tahrir Defteri'ndeki hınta (buğday), şa'ir (arpa), çavdar, erzen (darı) nohut, mercimek ve bakla birer fitonimlerdir (Bekadze, 2013B: 862).

Hidronimler

Güney nahiyesi'nde ismi geçen hidronimler şunlardır: Cak Suyu, Badele Suyu, Ğderel Suyu (Cikia, 1947: 312, 316).

XVI. YÜZYILDA POSOF SANCAĞI GÜNEY NAHİYESİ'NİN NÜFUSU

Mere Rabat Kale Nüfusu

Çıldır Eyâleti'nde her hane 8 kişiden ibarettir (Bekadze Iasha, 2015: 103).Nahiye merkezi olan Mere Rabat Kalesi'ndeki 11 haneyi 8 katsayı ile çarptığımızda nüfusun 88 kişi olduğu görülmektedir. Bu sayı nahiye merkezi olan Mere Rabat Kale nüfusunun hesaplanmasında eksik sayılmaktadır. Çünkü tahrir defterlerinde kadı, asker, idari yöneticiler kayıta alınmamaktadır. Bu yüzden şehir ve merkezlerde nüfusu genelde tahrir defterlerindeki kadar fazladır. Kesin sayısı bilinmeyen yukarıdaki zümreler için nüfusun % 15'i kadar bir sayı eklenmektedir (Emecen, 1989: 57). Sayısı bilinmeyen zümreleri % 15 (13 kişi) eklediğimiz zaman Mere Rabat Kalesi'nin nüfusu 101 kişiden ibarettir.

Kırsal Nüfus

XVI. yüzyılda tüm Osmanlı nahiyelerinde olduğu gibi Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde de sosyo-ekonomik hayatın ağırlık merkezini karyeler (köyler) teşkil etmekteydi. Köyler ekonominin tek vericisiydi (Akdağ, 1979: 50).

Kırsal nüfus köy, mezra ve mahalledeki hane reislerinin sayını 8 katsayı ile çarparak bulunabilir. Tahrir defterinde Güney Nahiyesi'nde Rabat Kale'nin hane sayısını nahiyenin toplam hane sayısından düşersek köylerdeki toplam hane sayısı 441-11= 430 haneden oluşmaktadır. Bu rakam 8 katsayısı ile çarpıldığında ise kırsal nüfus bulunmuş olur. Yani $430 \times 8 = 3.440$ kişi.

Güney Nahiyesi nüfusu nahiyede bulunan coğrafi birimlerin tümünden ibarettir. Şöyle ki;

Nahiye merkezi Mere Rabat Kale'nin nüfusu	: 101 kişi.
Kırsal Nüfus	: 3.440 kişi.
Güney Nahiyesi'nin Toplam Nüfusu	: 3.541 kişi.

Yerleştirme

Güney Nahiyesi 1595 yılında Çıldır, nam-ı diğer Ahıska Eyâleti Posof Sancağı'na bağlı olup nüfusu hakkında tam bilgi verilmemekte ve yalnız hane reislerinin isimleri ve baba adları yazılmaktadır. 35.433 akçe ödeyen reayasız 10 köy ve 1.200 akçe ödeyen 2 mezranın nüfusunun neden olmadığı hakkında elimizde tam bilgi bulunmamaktadır. Diğer 1 Rabat Kale ve 35 köyde ise 441 hane bulunmaktaydı. Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin tahririne “Karye-i Poma Maa Mezra-i Çitiskaro” ile başlanmış olup “Petoban-i Veset” köyü ile bitmiştir. Güney Nahiyesi tahririnin incelediğimizde görüyoruz ki, burada hane reislerinin isim ve baba adları, onların ödedikleri ispenç, murahhasiye, bad-i hava, tarım ürünlerinin miktarları ve onların tahrir kıymetleri, hayvancılık, bostancılık ve diğer ticari faaliyetlerden alınan vergilerin haricinde her hangi bir nüfus kaydı bulunmamaktadır.

POSOĞ SANCAĞI GÜNEY NAHİYESİ'NİN COĞRAFI TAKSİMATI VE KÖYLERİN TOPLAM VERGİ MİKTARI

Konumuza “Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan” Tahrir Defteri'nin 17 sayfasında Posof Sancağı Güney Nahiyesi köylerinin toplam vergi miktarlarını bildirmekle başlamak istiyorum. Buna göre 1595 yılında nahiyede 49 vergi ünitesi olup toplam vergi miktarı 319 803 akçe olmuştur (Cikia, 1947). Nahiyenin en çok vergi veren karyesi 15 500 akçe vergisiyle Mere Rabat Kalesi'dir. Onu 15 000 akçe vergisiyle Vahla-i Süfla (Aşağı Vahla) köyü takip etmektedir. Nahiyenin en az vergi ünitesi ise 500 akçelik vergisiyle Hemal-i Süfla (Aşağı Hemal) mezarasıdır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin Köylerine Göre Vergi Miktarı

Sıra No	Karye	Hasıl	Sıra No	Karye	Hasıl
1	Karye-i Poma	3.000	26	Öşr-i Şikar-i Mahi	300
2	Karye-i Varhana	7.000	27	Karye-i Marslatuban	4.000
3	Karye-i Serektuban	4.000	28	Karye-i Çaboria-i Süfla	3.000
4	Karye-i Cilvana	6.500	29	Karye-i Kvel	12.000
5	Karye-i Tazlaha	3.000	30	Karye-i Sakala	9.000
6	Karye-i Diğvir-i Süfla	6.000	31	Karye-i Ağara	12.500
7	Mezra-i Pala-i Ülya	700	32	Karye-i Secav	7.220
8	Karye-i Cacun-i Süfla	7.650	33	Karye-i Saihve-i Ülya	7.000
9	Karye-i Diğvir-i Ülya	5.000	34	Karye-i Estepansında	10.000
10	Karye-i Koyundar	5.000	35	Karye-i Zeindar	7.000
11	Karye-i Varzna	9.000	36	Karye-i Pala-i Süfla	6.000
12	Karye-i Giorgisuban	7.000	37	Karye-i Badela	10.000
13	Karye-i Petoban-i Ülya	9.000	38	Karye-i Sitelsatib	2.000
14	Karye-i Şuarskal	9.800	39	Karye-i Çorçevan	2.500
15	Karye-i Sinuban	4.000	40	Karye-i Hemal	2.000
16	Karye-i Mehrel	2.500	41	Karye-i Petoban-i Süfla	2.333
17	Karye-i Kvel Monastrı	9.000	42	Karye-i Zdevansında	2.000

18	Karye-i Cacun-i Ülya	6.000	43	Karye-i Çaboria-i Ülya	3.000
19	Karye-i Rabat Kale-i Mere	15.300	44	Karye-i Damala	2.900
20	Karye-i Vahla-i Ülya	12.400	45	Karye-i Mlaşet	4.000
21	Karye-i Vahla-i Süfla	15.000	46	Karye-i Saihve-i Süfla	11.200
22	Karye-i Çabana	14.000	47	Karye-i Seca	3.500
23	Karye-i Papala	9.000	48	Mezra-i Hemal-i Süfla	500
24	Karye-i Çvima	8.000	49	Karye-i Petoban-i Vesete	7.000
25	Karye-i Çuantel	8.000		[Toplam]	[316.803]

Kaynak: Cikia, 1947: 17

XVI. Yüzyılda Osmanlı idaresine geçen Posof Sancağı'nın Güney Nahiyesi'nde 49 vergi ünitesi bulunmaktadır. Bunlar; defterde tahrir dökümü verilen 1 rabat kale ve 34 köy,11 reayasız köy, 2 mezra ve "Öşr-i Şıkar-i Mâh-î" yer almaktadır.Nahiyede 441 hane bulunmakta ve nüfusun tümü Rabat Kale ve köylerde yaşamaktaydı. Nahiyenin yıllık vergi miktarı 316.803 akçe idi. Burada hububat yetiştirilmekte olup meyve ve bağcılık da vardı. Nahiyede hayvancılık ve arıcılık bölge halkının önem verdiği alanlardan idi. Ayrıca, Güney Nahiyesi'nde küçük sanayi tesislerinden olan33 değirmen olup bunlardan 5'i bilinmeyen nedenlerden dolayı harap durumdaydı.

Çalışmamızın önemi Osmanlı coğrafyası sınırları içerisinde olan Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin sosyal-ekonomik durumunu "**Defter-i Mufassal Vilâyeti Gürcistan**" Tahrir Defteri ışığında vermek olmuştur. Bu bilgilerin daha sonraki yıllarda ekonomik bakımdan nasıl değiştiğini belirlemekte önemi olacaktır. Buna göre de Güney Nahiyesi'nin tüm vergi kalemleri ve miktarları şu tabloda belirtilmiştir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Güney Nahiyesi'nin Tahriri Yapılmış Köylerinin Vergi Çeşitlerine Göre Toplam Hasılatı

No	Vergi Kalemleri	Kile	Kıymet	No	Vergi Kalemleri	Kıymet
1	İşpenç, 441 nefer		11.025	13	Resm-i yaylak	1 825
2	Hınta	11 915	119.150	14	Resm-i yatak	378
3	Şair	13 060	104 480	15	Resm-i yonca ve giyâh	5 202
4	Çavdar	668	5 344	16	Resm-i kevvâre	2 853
5	Erzen	45	360	17	Bad-i havâ ve resm-i arûs	5 031
6	Zeğrek	93	744	18	Nısf-ı Bad-i havâ ve resm-i arûs	1 690
7	Şıra, men	200	1 600	19	Resm-i tapû ve deştbânî	5 050
8	Resm-i meyve		150	20	Resm-i deştbâni ve zemin	140
9	Resm-i bostân		2 822		Resm-i murahhasiye	684
10	Resm-i bostân ve meyve		80	20	Resm-i âsiyâb (28 bâb)	
11	Âdet-i ağnam		5 120		Âsiyâb, 5 bâb	harap
12	Resm-i hınzır		2 721			275 259

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

XVI. YÜZYILDA POSOF SANCAĞI GÜNEY NAHİYESİ'NİN EKONOMİK DURUMU

Dünya coğrafyasında stratejik bölgede yer alan Posof, Kafkasya'nın güneye açılan kapısıdır. Kafkas'yanın Tiflis, Gence, Bakü gibi şehirlerine Posoftan geçmek suretiyle gidiliyordu. Yollar tarih boyunca şehirlerin ticari fonksiyonu ve önemini aksettiren önemli husustu. Bu bakımdan XVI. yüzyılda Posoftan geçen yolları belirtmek çok önemlidir. Şöyle ki, XVI. yüzyılda "sancak olarak bağlandığı Ahıska Şehri'nin, Şavşat-Artvin-Hopa; Ardanuç-Bayburt; Ardahan-Kars yolları gibi batıya ve güneye giden yolları üzerinde ilk konak yeriydi" (Zeyrek, 2004: s. 21). Görüldüğü gibi Posof stratejik önemle kalmayıp, aynı zamanda ticari bir yolun üzerinde bulunmaktadır.

1595 Tarihli "Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan" tahrir defteri ışığında Güney Nahiyesi'nin ekonomik yapısını incelediğimiz zaman şunu görüyoruz ki, nahiyeye XVI. yüzyılda tarım, hayvancılık ve bağcılığın yoğun yapıldığı bir yerdir.

XVI. Yüzyılda Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin Tarım ve Tarımsal Gelirler

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nin ekonomik hayatının tarım ve hayvancılığa dayalı olduğunu tahrir defteri kayıtlarında görmekteyiz. Bu durum Osmanlı Devleti topraklarının hemen her yerinde aynı olup, XVI. yüzyıl Osmanlı toplumunun ekonomik yapısının karakterini yansıtmaktadır.

Hububat Ekim Alanları, Üretim ve Hasılat

Hububat tarım ekonomisinin en önemli ürünüdür. Bu önemlilik onun halkın önemli gıda maddesi olarak kalmayıp aynı zamanda stratejik değere sahip olmasından ileri gelmektedir (Güçer, 1964: 38-41). Çünkü hububat ürünlerine, özellikle buğdaya hem barışta, hem de savaşta sefer zamanı atların yiyeceği arpa ve samana çok ihtiyaç duyulmaktadır. Hububatın stratejik önemi de bundan ibarettir.

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde "hınta" (buğday), "şa'ir" (arpa), "çavdar" ve "erzen" (darı, mısır) olmak üzere dört tür üründen hububat öşrü alınmıştır. Defter kayıtlarına göre onları ayrıca inceleyelim.

Arpa (Şa'ir) Üretimi, Hasılatı ve Öşrü

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde hububat üretimi içerisinde ilk sırayı arpa almaktadır. Arpanın defterde ismi "şa'ir" olarak geçmektedir. Arpa vergisinin miktarı 13.060 kile, tahrir kıymeti ise 104.480 akçedir (Bkz. Tablo 3)

Tablo 3. Güney Nahiyesi'nin Tahriri Yapılan Köylerin Hububat Vergi Dökümü

No	Karyeler	Hınta		Şair		Çavdar		Erzen	
		kile	kıymeti	kile	kıymeti	kile	kıymeti	kile	kıymeti
1	Karye-i Poma	100	1000	100	800	10	80	-	-
2	Karye-i Varhana	300	3000	250	2000	50	400	-	-
3	Karye-i Serektuban	150	1500	150	1200	10	80	-	-
4	Karye-i Cilvana	250	2500	300	2400	50	400	10	80
5	Karye-i Tazlaha	100	1000	100	800	10	80	3	24
6	Karye-i Diğvir-i Süfla	250	2500	250	2000	25	200	-	-
7	Karye-i Cacun-i Süfla	265	2650	450	3600	10	80	-	-
8	Karye-i Diğvir-i Ülya	200	2000	250	2000	10	80	2	16
9	Karye-i Koyundar	200	2000	250	2000	10	80	-	-

10	Karye-i Varzna	350	3500	525	4200	10	80	5	40
11	Karye-i Giorgisuban	300	3000	400	3200	10	80	-	-
12	Karye-i Petoban-i Ülya	400	4000	400	3200	25	200	-	-
13	Karye-i Şuarskal	450	4500	400	3200	25	200	-	-
14	Karye-i Sinuban	150	1500	200	1600	10	80	-	-
15	Karye-i Kvel Monastrı	500	5000	335	2680	20	160	-	-
16	Karye-i Cacun-i Ülya	250	2500	200	1600	15	120	-	-
17	Karye-i Rabat Kale-i Mere	700	7000	800	6400	50	400	-	-
18	Karye-i Vahla-i Ülya	550	5500	700	5600	10	80	-	-
19	Karye-i Vahla-i Süfla	750	7500	700	5600	50	400	-	-
20	Karye-i Ğabana	650	6500	700	5600	15	120	-	-
21	Karye-i Papala	350	3500	500	4000	10	80	5	40
22	Karye-i Ğvima	350	3500	400	3200	5	40	2	16
23	Karye-i Çuantel	300	3000	400	3200	10	80	-	-
24	Karye-i Marslatuban	150	1500	150	1200	25	200	-	-
25	Karye-i Çaboria-i Süfla	100	1000	100	800	5	40	-	-
26	Karye-i Kvel	550	5500	550	4400	10	80	-	-
27	Karye-i Sakala	400	4000	400	3200	25	200	-	-
28	Karye-i Agara	550	5500	600	4800	25	200	-	-
29	Karye-i Secav	300	3000	400	3200	8	64	-	-
30	Karye-i Saihve-i Ülya	300	3000	300	2400	50	400	-	--
31	Karye-i Estepansminda	400	4000	500	4000	10	80	5	40
32	Karye-i Zeindar	300	3000	350	2800	5	40	-	-
33	Karye-i Pala-i Süfla	250	2500	300	2400	5	40	3	24
34	Karye-i Badela	450	4500	350	2800	25	200	10	80
35	Karye-i Petoban-i Vesete	300	3000	300	2400	25	200	-	-
	Toplam	11915	119150	13060	104480	668	5344	45	360

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Kilenin Gürcistan Kanunnâmesi'nde miktarı gösterilmediğinden biz İstanbul kilesini baz almayı uygun buluyoruz. Zira o zamanlar İstanbul başkent idi ve çok yerde İstanbul kilesi ölçü olarak baz alınmaktaydı. 1 kile 25,656 kg'a denk gelmekteydi (İnalçık, 2000: 444). Tahrir defteri bilgilerine göre Posof Sancağı'nda arpanın bir kilesinin kıymeti 8 akçedir. Gürcistan Kanunnâmesi'ne gereğince 1/5 vergi alındığına göre Güney Nahiyesi'ndeki üretim 65.300 kile olmaktadır. Kişi başına arpa üretimi yaklaşık 18,5 kiledir. Kilesi 8 akçe olan arpanın 1 kg fiyatı 0,82 akçe olmaktadır.

Hınta (Buğday) Üretimi, Hasılatı ve Öşrü

Buğday, hububat öşrü içerisinde en çok gelir kaynaklarındandır. Stratejik önem taşıyan buğday, halkın temel gıdası olan ekmeğin ham maddesi olduğu gibi, en çok tüketilen bulgur, nişasta, erişte, tarhana vs gibi gıdaların da ana maddesidir (Özçelik, 2005: 390). Buğday temel gıda maddesi olduğundan bu ürünün üretimine çok önem verilmekte olup nahiyenin tahrir dökümü verilmiş 34 köy ve 1 Rabat Kale topraklarında yetiştirilmekteydi. Güney Nahiyesi'nden toplam 11.915 kile buğday vergisi alınıyordu ki (Cikia, 1947: 300-321), bunun da tahrir değeri 119.150 akçeydi (Bkz. Tablo 3). Gürcistan Kanunnâmesi

gereğince halktan 1/5 vergi alındığına göre toplam üretimin 59.575 kile olduğunu görmekteyiz. Genel olarak kişi başına yaklaşık 17 kile buğday düşmektedir (Bkz. Tablo 4)

Tablo 4. Güney Nahiyesi'nde Kişi Başına Düşen Üretim

Ürünler	Toplam Üretim	Toplam Hane	Haneye göre, kile	Hanede 8 kişi başına, kile	Kg olarak
Hınta/buğday/	59575	441	135,1	16,87	433
Şair/arpa/	65300	441	148,07	18,51	475
Çavdar	3340	441	7,57	0,95	24
Erzen	225	441	0,51	0,06	1,65

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Tahrir defterinden anlaşıldığına göre 1 kile buğdayın fiyatı 10 akçedir. Bu durumda 1 kg buğdayın fiyatı 0.39 akçeye denk gelmektedir (Bkz. Tablo 5)

Tablo 5. Güney Nahiyesi'ndeki ürünlerin 1 kilesinin ve 1 men'inin Tahrir Kıymetleri

Ürünün çeşitleri	Kile	Kıymeti, akçe	kg	Kıymeti, akçe
Hınta/Buğday/	1	10	1	0,39
Şair/Arpa/	1	8	1	0,31
Çavdar	1	8	1	0,31
Erzen/Darı/	1	8	1	0,31
Şıra	1 (men)	8		

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Çavdar Üretimi, Hasılatı ve Öşrü

Buğday ve arpadan sonra üretim olarak üçüncü sırayı çavdar almaktadır. Çavdardan alınan vergi miktarı 668 kile olup onun da tahrir kıymeti 5.344 akçedir (Bkz. Tablo 3). Güney Nahiyesi'nde çavdarın üretimi 3.340 kiledir. Kişi Başına üretim 0,95 kiledir. Kilesi 8 akçe olan arpanın 1 kg fiyatı 0,31 akçe olmaktadır.

Erzen (Mısır) Üretimi, Hasılatı ve Öşrü

Güney Nahiyesi'nde arpa, buğday, çavdardan sonra az da olsa ziraatı yapılan ürün erzen başlığı altında vergi tahsil edilen darıdır (mısırdır). Nahiyenin tam tahrir dökümü verilmiş 9 köyünde (Cilvana, Tazlıha, Dğvir-i Ülya, Varzna, Papala, Ğvima, Estepansında, Pala-i Süfla ve Badele) yetiştirilmekteydi. Güney Nahiyesi'nde erzen vergisi 45 kile olup bunun da tahrir kıymeti 360 akçedir (Bkz. Tablo 3). Tahrir kıymetinden de görüldüğü gibi erzenin 1 kilesinin fiyatı 8 akçedir. Yani 1 kg erzen 0,31 akçeyi bulmaktadır. Erzenin üretim miktarı 225 kiledir. Kişi başına üretim ise 0,06 kiledir.

Böylelikle, Güney Nahiyesi'nde kişi başına düşen üretim miktarı arpa 18,51 kile, buğday 16.87 kile, çavdar 0,95 kile, erzen 0,06 kile olmuştur.

Bostan Tarımı, Hasılatı ve Öşrü

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde hububat tarımından sonra en önemli ziraat çeşidi bostandır. Bostan ziraatı nahiyenin tahrir dökümü yapılmış 34 köyüntümünde ve Mere Rabat Kale'de yetiştirilmekteydi (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Güney Nahiyesi'nin Tahriri yapılan Köylerinin Bostan Vergisi

No	Karyeler	Resm-i Bostan	No	Karyeler	Resm-i Bostan	No	Karyeler	Resm-i Bostan
1	Poma	80 B/M ⁴	13	Şuarskal	200	25	Çaboria-i Süfla	40
2	Varhana	100	14	Sinuban	60	26	Kvel	90
3	Serektuban	50	15	Kvel Monastrı	60	27	Sakala	120
4	Cilvana	80	16	Cacun-i Ülya	120	28	Agara	150
5	Tazlaha	20	17	Rabat Kale-i Mere	80	29	Secav	70
6	Diğvir-i Süfla	150	18	Vahla-i Ülya	60	30	Saihve-i Ülya	80
7	Cacun-i Süfla	40	19	Vahla-i Süfla	150	31	Estepansmında	42
8	Diğvir-i Ülya	50	20	Ğabana	150	32	Zeindar	30
9	Koyundar	120	21	Papala	130	33	Pala-i Süfla	70
10	Varzna	50	22	Ğvima	50	34	Badela	80
11	Giorgisuban	50	23	Çuantel	100	35	Petoban-i Vesete	80
12	Petoban-i Ülya	40	24	Marslatuban	60		Toplam	2 822

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Defterde resm-i bostan adı altında hangi ürünlerin olduğu ayrıntılı yazılmamıştır. Bostanın aynı zamanda kavun-karpuzun ortak adı olduğunu bildiğimizden Güney Nahiyesi'nde bostan vergisi adı altında kavun, karpuz gibi ürünlerin olduğu muhakkaktır. Tahrir dökümünden de görüldüğü gibi Güney Nahiyesi'nden resm-i bostan adı altında toplam 2.822 akçe vergi alınıyordu. Poma köyünde bostan ve meyve birlikte 80 akçe olarak vergilendirilmiştir (Bkz. Tablo 4).

Bahçe, Tarımı, Hasılatı ve Vergisi

Meyve Tarımı ve Hasılatı

Güney Nahiyesi'nden resm-i meyve adı altında 230 akçe vergi alınıyordu (Cikia, 1947: 300-319). Meyve nahiyenin Poma köyünde bostanla birlikte 80 akçe, Stepansmında ve Badele köylerinde ise "resm-i meyve" adı altında 150 akçe vergi alınmaktadır (Bkz. Tablo 4). Şüphesiz diğer köylerde de halkın kendi ihtiyacını karşılayacak kadar meyve yetiştirilmekteydi. Nahiyede olan meyvelerin çeşit ve miktarları hakkında bilgi edinemiyoruz. Çünkü meyve öşrü kayıt olunurken yalnız verginin bedeli akçe olarak yazılmıştı.

Bağ Tarımı, Hasılatı ve Öşrü

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde bağcılık XVI. yüzyıl sonlarında pek yaygın değildi. Nahiyenin yalnız Stepansmında ve Badele köylerinde bağcılık yapılmaktaydı. Bağdan alınan vergi tahrir defterinde "şıra" olarak gösterilmektedir.

Şıra – Farsça şire kelimesinden alınıp bunun da kökü Latinceye dayanmaktadır. Latincanın siraum kelimesi üzüm suyu anlamına gelmektedir (Eyuboğlu, 2004: 483). Budin ve Ahıska gibi Ortodoks sancaklarda şıra şarap anlamında kullanılmakta idi.

⁴ B/M: Bostan ve Meyve

Devellioğlu, şîrenin üzüm suyu ve şarap anlamını taşıdığını bildirmektedir (Devellioğlu, 2006: 1000).

Güney Nahiyesi'nden şıradan alınan vergi miktarı ağırlık olarak 200 men ve onun da tahrir değeri 1600 akçe idi (Cikia, 1947: 316-317). Gürcistan coğrafyasında "menn" ağırlık ölçüsü olarak sıra ölçümlerinde kullanılmıştır (Cikia, 1947: 19-321). Halil İnalçık'a göre menn 12 okka, yani 15,388 kg olmak üzere ağır ve 6 okka, yani 7,694 kg olmak üzere hafif olarak ikiye ayrılır (İnalçık, 2003: 248). Ayrıca bölgeye yakın olan Erzincan'da 1 men'in değeri 6,157 kg, Harput'ta 5.773 kg. ve Diyarbakır'da ise 5.067 kg.'a denk gelmekteydi (Hinz, 1990: 26). " Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan" Tahrir Defteri vergi değerlerinden anlaşıldığı gibi 1 menn 8 akçedir (Cikia, 1947: 19-321).

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde Hayvancılık ve Bunlarla İlgili Diğer Vergiler

XVI. yüzyıl sonlarında zirai faaliyetin en önemli kolunu teşkil eden ve en fazla gelir kaynaklarından biri de hayvancılıktı. Hayvancılık şu sebeplerden gelişmişti: 1. Yük taşımada hayvan gücünden (Mesela, öküzlerden) faydalanılırdı; 2. Onlardan gübre alınırdı; 3. Reayanın süt, yağ, peynir, et ve deri ihtiyacını karşılanırdı. Posof sancağı Güney Nahiyesi köylerinde meskun bulunan halk koyun, keçi beslemekteydi. Defterde koyun ve keçinin ortak adı "ağnam" olarak kaydedilmiştir. Ahalisi Hıristiyan olan nahiyede domuzculuk da gelişmişti.

Koyun Yetiştiriciliği ve Haslatı

Mufassal Defterde "Adet-i ağnam" adı ile kaydolunan koyunculuk hayvancılıkta ilk sırada yer almaktaydı. Ondan alınan vergiye de "adet-i ağnam" denirdi. Fakat bu vergininkeçilerden de alındığı bilinmektedir (Ünal, 2002: 155). Adı geçen vergi koyun ve keçiden Nisan-Mayıs aylarında alınırdı. Çünkü bu aylarda keçi ve koyunlar yavrulardı. Gürcistan Kanunnamesi gereğince 2 koyuna 1 akçe (Akgündüz, 1994: 580) alınması kanunlaştırılmıştı. Güney Nahiyesi'nden toplam 5.120 akçe ağnam (Cikia, 1947: 300-319) vergisi alınırdı. Kanun gereğince 2 koyuna ve 2 koyunlu kuzuya 1 akçe alındığından bu nahiyede toplam 10.240 küçükbaş hayvan vardı. Nahiyede her hane ortalama 13 koyun yetiştirilmekte idi. Nahiyede küçükbaş hayvancılıkla hem orda mukim ahali hem de göçebeler uğraşırdı. Güney Nahiyesi'nin Şuarskali Köyü 300 akçelik "adet-i ağnam" vergisiyle 1. sırada iken (Cikia, 1947: 306), Tazlaha, Giorgisubani ve Stepansmında köyleri ise 60'ar akçelik vergisiyle sonuncu yeri paylaşılmaktalar (Cikia, 1947: 302, 305, 316). Tam tahrir dökümü yapılmış Vahla-i Ulya, Vahla-i Süfla, ve Ğabana köylerinde koyunculuk yetiştirilmemekteydi (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Güney Nahiyesi'nin Tahriri Yapılan Köylerinin Hayvancılıkla İlgili Vergi Dökümü

No	Karyeler	Âdet-i ağnam	Resm-i hınzır	No	Karyeler	Âdet-i ağnam	Resm-i hınzır
1	Poma	130	40	19	Vahla-i Süfla	-	150
2	Varhana	250	60	20	Ğabana	-	100
3	Serektuban	150	50	21	Papala	180	120
4	Cilvana	120	50	22	Ğvima	-	40
5	Tazlaha	60	30	23	Çuantel	200	120
6	Diğvir-i Süfla	150	76	24	Marslatuban	115	60
7	Cacun-i Süfla	150	50	25	Çaboria-i Süfla	160	60

8	Dıǵvir-i Ülya	135	60	26	Kvel	150	100
9	Koyundar	250	80	27	Sakala	230	150
10	Varzna	100	50	28	Agara	250	100
11	Giorgisuban	60	50	29	Secav	180	60
12	Petoban-i Ülya	250	60	30	Saihve-i Ülya	150	95
13	Şuarskal	300	200	31	Estepansminda	60	40
14	Sinuban	100	40	32	Zeindar	150	30
15	Kvel Monastrı	150	140	33	Pala-i Süfla	150	30
16	Cacun-i Ülya	280	100	34	Badela	130	90
17	Rabat Kale-i Mere	130	90	35	Petoban-i Vesete	250	70
18	Vahla-i Ülya	-	80				

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Domuz Yetiştiriciliği ve Haslatı

XVI. yüzyıl sonlarında Güney Nahiyesi'nde yaşayan Hıristiyanlar hıncır (domuz) beslemekteydi. Nahiyenin Cacun-i Süfla (Aşağı Cacun) köyü hariç tümünde domuz yetiştirilmekteydi. Nahiyeden "Resm-i hıncır" adı ile toplanan domuz vergisinin miktarı 2.611 akçe idi (Bkz. Tablo 7). Kanunnâme'ye göre her domuzdan bir akçe alındığından nahiyedeki domuz sayısı 2.611 baş olduğu kayıtlardan belli olmaktadır.

Arıcılık

Arıcılığın tarihi insanlık tarihi kadar eski olup, insanların mağaralarda yaşadığı çağlara ait edilmektedir. M.Ö. 7000 yıllarına ait mağaradaki resimler bunu ispat etmektedir (Arıcılık, 2003: 3). M.Ö. 1300 yıllarında Anadolu'da yaşamış Hititler'e ait Boğazköy taş yazıtlarında arılardan bahsedilmesi Anadolu'da arıcılığın çok eski olduğu kanıtını vermektedir (Arıcılık, 2003: 3).

Arıcılık, gelir durumu az olan, az topraklı veya da toprağı olmayan ailelere ek gelir sağlamak bakımından önemli bir tarımsal faaliyettir. Arıcılığın önemli olma hususlarını şöyle sıralayabiliriz: 1. Az sermayelidir; 2. Köylüye ek gelir sağlamaktadır; 3. Yüksek besin içeriğine sahiptir; 4. Tıpta kullanılmaktadır; 5. İşlenmeyen tarım alanlarının değerlendirilmesidir (Arıcılık, 2003: 4).

Arıcılığı önemli kılan nedenlerden biri de onun doğa ve çevreye zarar vermemesidir. Osmanlı tahrir defterlerinde baldan vergiden bahsedilmekte olup Öşr-i asel, Öşr-i Kovan (Kovan vergisi) tabirleri adı altında devlet gelirleri içerisinde yer almaktaydı (Arıcılık, 2003: 4).

Günümüzde dünyada en çok bal üreten ülke Çin olup 8.850.000 kovan ile 446.089 ton bal üretmektedir (Arıcılık, 2003: 5). Türkiye ise 6.011.330 kovan ile 94.245 ton bal üretmekle 2. sırada yer almaktadır (Arıcılık, 2013: 6). Osmanlı zamanında olduğu gibi günümüzde de Posof ve çevresinde bal yetiştirilmektedir. Dünyada 4 önemli arı ırkından biri sayılan Kafkas ırkı arı (Apis Mellifera Caucasia Gorb)'nın Türkiye'deki merkezi Posof'tur. Posof genelinde toplam 4.500 adet arı kolonu bulunmaktadır (Arıcılık, 2013).

Kanunnamelerde "kovan resmi", "resm-i kivare, "zenbur resmi" ve "öşr-i petek" adı altında kayıt olunan bu vergi bazı yerlerde bal, bazı yerlerde para olarak tahsil edilirdi (Çağatay, 1947: 508). Gürcistan Vilayeti Kanunnamesi'ne göre "resm-i küvare öşr'i

aselden bedel olarak her kovandan ikişer akçe almır” şeklinde bal ösrünün kovan başına akçe olarak tahsil edildiği yazılmaktadır (Akgündüz, 1994: 580). Defterde Resm-i Küvvare olarak vergi çeşidinin bulunması bu bölgede arıcılığın olması ve balcılık yapıldığını göstermektedir. Arıların ürettiği bal, içinde olan vitaminlerle insanlar için tarih boyunca şifa niteliğinde olmuştur. Arıcılık kutsal sayılan bir meslek olmuş, arı ve arı ürünlerine bütün dinlerde itibar edilmiştir. Kur’an’da bu konuya dikkat çekilmiştir. Kur’an-ı Kerim’in 16. suresi olan Nahl suresinin 68,69. ayetlerinde şöyle buyrulmaktadır: “68. Rabbin bal arısına şöyle ilham verdi: Dağlardan, ağaçlardan ve kuracakları köşklerden göz göz evler edin. 69. Onların karınlarından çeşitli renklerde bir içecek çıkar, onda insanlara şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünecek bir topluluk için bir ders ve ibret vardır” (Elmalılı, 2012: 273).

Posof Sancağı’nın coğrafi konumu arıcılık için son derece uygun koşullara sahip idi. Güney Nahiyesi’nde Resm-i Küvvare adı altında alınan verginin miktarı nahiyenin tam tahrir dökümü verilmiş bir Rabat Kale ve 34 köyün tümünde yetiştirilmekte olup vergi miktarı 2.853 akçeydi (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8: Güney Nahiyesi’nin Tahriri Yapılan Köylerinin Arıcılık Vergisi

No	Karyeler	Resm-i Küvvare	No	Karyeler	Resm-i Küvvare	No	Karyeler	Resm-i Küvvare
1	Poma	30	13	Şuarskal	200	25	Çaboria-i Süfla	50
2	Varhana	100	14	Sinuban	50	26	Kvel	100
3	Serektuban	146	15	Kvel Monastrı	150	27	Sakala	100
4	Cilvana	50	16	Cacun-i Ülya	150	28	Agara	160
5	Tazlaha	50	17	Rabat Kale-i Mere	100	29	Secav	50
6	Diğvir-i Süfla	150	18	Vahla-i Ülya	50	30	Saihve-i Ülya	95
7	Cacun-i Süfla	54	19	Vahla-i Süfla	60	31	Estepansminda	30
8	Diğvir-i Ülya	40	20	Ğabana	84	32	Zeindar	40
9	Koyundar	100	21	Papala	50	33	Pala-i Süfla	60
10	Varzna	80	22	Ğvima	60	34	Badela	100
11	Giorgisuban	24	23	Çuantel	84	35	Petoban-i Vesete	90
12	Petoban-i Ülya	76	24	Marslatuban	40		Toplam	2.853

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Balıkçılık

Güney Nahiyesi’nin Cak Suyu ile Badele Suyu arasında olan nehirden tutulan balık için toplam 300 akçe öşür alınmaktaydı (Cikia, 1947, 312).

Resm-i Yonca ve Giyah, Resm-i Yaylak, Resm-i Yatak

Güney Nahiyesi’nde hayvanların yiyecek ihtiyacını karşılamak için çayırılık ve yoncalıklar bulunuyordu. Hayvancılıkla ilgili vergilerden olan yonca ve giyâh, yaylak ve yatak vergileri Güney Nahiyesi’nden alınmakta idi. Bu nahiyeden alınan yonca ve giyâh vergisi 5.276 akçe, yaylak vergisi 1.825 akçe, yatak vergisi de 378 akçe olarak kayıtlara geçmiştir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Güney Nahiyesi'nin Tahriri yapılan Köylerinin Resm-i Yaylak ve Resm-i Yatak Vergisi

No	Karyeler	Resm-i yaylak	Resm-i yatak	No	Karyeler	Resm-i yaylak	Resm-i yatak
1	Poma	76	-	19	Vahla-i Süfla	80	50
2	Varhana	62	-	20	Çabana	68	-
3	Serektuban	50	-	21	Papala	26	-
4	Cilvana	50	-	22	Ğvima	80	58
5	Tazlaha	18	-	23	Çuantel	20	-
6	Diğvir-i Süfla	88	-	24	Marslatuban	50	-
7	Cacun-i Süfla	96	-	25	Çaboria-i Süfla	50	20
8	Diğvir-i Ülya	68	-	26	Kvel	30	-
9	Koyundar	44	-	27	Sakala	30	20
10	Varzna	80	-	28	Agara	66	-
11	Giorgisuban	40	50	29	Secav	40	-
12	Petoban-i Ülya	50	50	30	Saihve-i Ülya	64	-
13	Şuarskal	40	20	31	Estepansminda	20	10
14	Sinuban	50	40	32	Zeindar	38	-
15	Kvel Monastrı	50	40	33	Pala-i Süfla	40	-
16	Cacun-i Ülya	60	20	34	Badela	50	-
17	Rabat Kale-i Mere	35	-	35	Petoban-i Vesete	34	-
18	Vahla-i Ülya	82	-		Toplam	786	158

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Yaylak, köy halkının yaz mevsimini geçirmek ve iktisadi hayatlarını idame etmek için kullandıkları yüksek yerleridir (Cin,1980: 4). Resm-i Yaylak dışarıdan gelen halkın hayvanlarının, özellikle koyunlarının kışlamasından alınan vergidir. Yatak resmi, kanunnamelerde, otlak resmi, resm-i merai, yaylak resmi olarak geçmektedir. Defterde bazen resm-i yaylak ve resm-i yatak olarak, bazen de ikisi bir arada vergilendirilmiştir. Güney Nahiyesi'nin Giorgisubani, Petoban-i Ülya (Yukarı Petoban), Şuarskali, Sinubani, Kvelis Monastrı, Cacun-i Ülya (Yukarı Cacun), Vahla-i Süfla (Aşağı Valfa), Ğvimo, Çaboria-i Süfla (Aşağı Çaboria), Sakala ve Stepansminda köylerinde yaylak ve yatak vergileri ayrı ayrılıkta gösterilmiştir. Nahiyenin diğer köylerinde ise yaylak ve yatak vergileri birlikte kayıt altına alınmıştır (Bkz. Tablo 7).

Tahrir defterinde Papala köyünde Ğrmani, Lamishev ve Moçedil'in yaylasının ismi geçmektedir (Cikia, 1947: 310). Yaylak vergisi sürülerini başka bir tımar ve miri yaylaklarda otlatan sürü sahipleri ve konar-göçer raiyetten yılda bir defaya mahsus alınan vergidir. Gürcistan Kanunnâmesi'ne göre kışlayan her sürüden 1 koyun alınması uygun görülmüştür (Akgündüz, 1994: 580). Sürü az olduğu zaman 10 koyuna 1 akçe alınması kanun gereği olmuştur.

Güney Nahiyesi'nde Reayadan Alınan Şahsa Ait Vergiler

İспенç Vergisi

1595 yılında tahrir kayıtları yapılırken Güney Nahiyesi halkı gayrimüslim idi. Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslim nüfus 16. yüzyılın ortalarına kadar çift resmi vergilerini ödemekte idiler. 16. yüzyılın ikinci yarısında bu statü değiştirilerek, çift resminin

Gayrimüslimler için karşılığı olarak ispenç vergisini ödemek kanunlaştırılmıştır (Acun, 2006: 75; Barkan, 1988: 393). Güney Nahiyesi ahali gayrimüslim olduğu için ispenç vergisini ödemeye tabi tutulmuşlardı. İспенç topraklı, topraksız, evli veya bekâr olduğuna bakılmaksızın, buluş çağına erişmiş, köylü göçebe, şehir ve kasabada oturan her gayrimüslim erkekten alınan örfi bir baş vergisidir (Barkan, 1988: 393).

Osmanlı fethettiği yerlerde ziraati artırmak için reyaya maksimum kolaylık sağlanırdı. Ahıska Eyaleti taşlık ve verimsiz olduğundan tarımla uğraşan Hıristiyan halktan ancak ispençe olarak 25 akçe alınırdı (Akgündüz, 1994: 578). Onlardan Gürcistan Kanunnâmesi gereğince çift vergisi, dönüm vergisi ve yarım vergi alınmazdı. Güney Nahiyesi'nde tarım ve hayvancılıkla uğraşan 441 nefer hane reisinden toplam 10.975 akçe ispençe vergisi alınmaktaydı (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Güney Nahiyesi Tahriri Yapılmış Köylerinin Hane Sayısı, İспенç ve Resm-i Murahhasiye

No	Karyeler	Nefer	İспенç	Resm-i Murahhasiye	No	Karyeler	Nefer	İспенç	Resm-i Murahhasiye
1	Poma	12	300	24	19	Vahla-i Ülya	9	225	18
2	Varhana	21	525	38	20	Vahla-i Süfla	10	250	20
3	Serekhuban	9	225	-	21	Ğabana	16	400	32
4	Cilvana	12	300	24	22	Papala	17	425	34
5	Tazlaha	21	525	42	23	Ğvima	16	400	32
6	Diğvir-i Süfla	6	150	12	24	Çuantel	25	625	50
7	Cacun-i Süfla	12	300	24	25	Marslatuban	11	275	-
8	Diğvir-i Ülya	7	175	12	26	Çaboria-i Süfla	12	300	-
9	Koyundar	8	200	16	27	Kvel	32	800	64
10	Varzna	10	250	20	28	Sakala	10	250	20
11	Giorgisuban	5	125	-	29	Agara	17	425	34
12	Petoban-i Ülya	19	475	-	30	Secav	7	175	-
13	Şuarskal	9	225	10	31	Saihve-i Ülya	8	200	16
14	Sinuban	6	150	-	32	Estepansında	25	625	48
15	Mehrel	2	[50]	-	33	Zeindar	11	275	22
16	Kvel Monastrı	4	100	-	34	Pala-i Süfla	5	125	10
17	Cacun-i Ülya	16	400	-	35	Badela	12	300	24
18	Rabat Kale-i Mere	11	275	22	36	Petoban-i Vesete	8	200	16
						Toplam	441	11025	684

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Bu vergi Balkanlarda da mevcuttu. Koğan (Macaristan) Sancağı'nda bu vergi "resm-i kapu" adlanmakta olup miktarı 50 akçeydi (Çoban, 2005: 61-84).

Resm-i Murahhasiye

Defterde resm-i murahhasiye adı altında kaydolun bu vergi çeşidi Posof Sancağı'nda kilise vakıfları ve piskoposlara ait arazilerde, piskoposun yararına ödenen vergi idi. Halkın yükünü azaltmak amacı ile Defter-i Cedid-Hakani'de kaydolunduğu gibi bu verginin miktarı hane başına ikişer akçe (Akgündüz, 1994: 581) idi. Fazla alınması uygun

görülüyordu. Güney Nahiyesi'nde murahhasiye vergisi olarak toplam 684 akçe alınmaktaydı (Cikia, 1947: 300-321). Serektuban, Varzna, Petoban-i Ülya (Yukarı Petoban) Sinubani, Kvelis Monastrı, Cacuna-i Ülya (Yukarı Cacuna), Martsvalatuban, Çaboria-i Ülya (Yukarı Çaboria) ve Secavi köylerinden bilinmeyen sebeplerden murahhasiye vergisi alınmamaktaydı (Bkz. Tablo 10).

Bad-i Hava ve Resm-i Arûs

Arûs resmi, cürm ve cinayet resmi, dühan resmi, adeti daştebani, zemin ve dönüm resmi gibi vergi kalemleri bad-i hava türündendir (Miroğlu, 1990: 183).

1595 tarihli tahrir defterinde Bad-i Hava ve Resm-i Arûs birlikte kaydolunmuştur. Güney Nahiyesi'nde Arızı vergilerden olan bad-i hava ve resm-i arûs hep birlikte belirtilmişti. Şahsa ait vergi çeşitlerinden olan bad-i hava, giderlerinin bir kısmını sancakbeyi, diğer kısmını da tımar sahibi sipahi aldığı için bazen nısf-ı bad-i hava olarak kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Güney Nahiyesi Bâd-i Hava, Resm-i Arûs, Tapû ve Deştâni

No	Karyeler	Bad-i Hava ve Resm-i arûs	Resm-i Tapû ve Deştâni	No	Karyeler	Bad-i Hava ve Resm-i Arûs	Resm-i Tapû ve Deştâni
1	Poma	150	[120]	19	Vahla-i Süfla	200	200
2	Varhana	170	100	20	Ğabana	400	350
3	Serektuban	230 Nısf-ı	100	21	Papala	100	60
4	Cilvana	126	100	22	Ğvima	220	160
5	Tazlaha	60	60	23	Çuantel	130	200
6	Diğvir-i Süfla	200	150	24	Marslatuban	120 Nısf-ı	150
7	Cacun-i Süfla	250	160	25	Çaboria-i Süfla	230 Nısf-ı	140
8	Diğvir-i Ülya	80	70	26	Kvel	236	110
9	Koyundar	40	50	27	Sakala	200	200
10	Varzna	220	150	28	Agara	270	200
11	Giorgisuban	150 Nısf-ı	100	29	Secav	140 Nısf-ı	80
12	Petoban-i Ülya	230 Nısf-ı	220	30	Saihve-i Ülya	180	120
13	Şuarskal	230	200	31	Estepansminda	45	80
14	Sinuban	160 Nısf-ı	100	32	Zeindar	240	150
15	Kvel Monastrı	160 Nısf-ı	140 ⁵	33	Pala-i Süfla	250	150
16	Cacun-i Ülya	270 Nısf-ı	190	34	Badela	254	200
17	Rabat Kale-i Mere	280	200	35	Petoban-i Vesete	300	160
18	Vahla-i Ülya	200	270				

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Resm-i arûs veya resm-i arûs bad-i hava grubuna dahil vergilerdendir. Gürcistan Kanunnâmesi gereğince arûsiye (gelin) vergisi beylerbeyi, sancakbeyi ve tımar sahipleri arazilerinde evlenen bakire kızlardan altmışar akçe, dul kadınlardan otuz akçe alınması uygun görülmüştü (Akgündüz, 1994: 580). Bakire kızın gelin vergisi babası kimin vergi mükellefi ise ona verilir. Dul hanımlar kimin toprağında yaşıyorsa vergisini ona veriyordu. Ama büyük tımar sahipleri, avcı kızları, kale muhafızları ve bekarların gelir vergisi padişaha kaydolunuyordu. Defterde bad-i heva ve resm-i arûs adı altında Güney

⁵ Resm-i deştâni ve tapû-i zemin

Nahiyesi'nden toplanan verginin miktarı 5.031 akçe, Nisf-ı Bad-i Hava vergisinin miktarı ise 1.690 akçe olarak kayıt altına alınmıştır (Bkz. Tablo 11).

Resm-i Tapû ve Deştâni

Güney Nahiyesi'nde bu vergi çeşidi "Resm-i Tapû ve Deştâni" olarak kayıt altına alınmış olup sancak beyi hassına aitti. Bu vergi şehir, köy ve mezralarda yapılan evler için üzerinde olan toprağın öşrünü karşılamak amacıyla alınmaktaydı.

Deştâni koruma, kır bekçisi anlamına gelmektedir. Deştâninin görevi ekinleri, bağ ve bahçeleri korumak idi.

Güney Nahiyesi'nde "Tapû ve Deştâni" vergisi olarak 5050 akçe alınmaktaydı (Bkz. Tablo 9). Kvel Monastrı Köyü'nde bu vergi Resm-i deştâni ve tapû-i zemin şeklinde kaydedilmiş olup miktarı 140 akçedir (Bkz. Tablo 11). Bu vergi çeşidi sancak beyi hassına ait idi. Deştâni vergisi önceleri zuhurata bağlı vergi olup daha sonralar düzenli vergilerden olmuştur (Yediyıldız, 1985: s. 122).

Güney Nahiyesi'nde Keten Üretimi: Zeğrek

XVI. yüzyılda Posof Sancağı'nda sanayi bitkisi olarak kendir önemli yer tutmaktaydı. Kendir mutedil iklimde yetişmekte idi. Bu bitki Osmanlı Devleti'nin Karadeniz kıyılarında Samsun ve Ordu'da, Ege'de, Güneydoğu'da ve Doğu'da Artvin'de yetiştirildiği gibi (Gürçay, 1969: 11) Çıldır Eyâleti'nde de yetiştirilmekteydi. Onun tohumları % 40-45 yağ içermektedir. Bu yağ "Bezir yağı" olarak bilinmektedir. Ketenden yemeklik yağ alındığı gibi boyacılıkta kullanılan keten tohumu yağı da alınmakta idi (Güneş, 1994: 160). Yağı alındıktan sonra tohumların geri kalan atığı hayvan yemi olarak kullanılmakta idi. Ayrıca, zeyrek aydınlatma ve ısınma amaçlı da kullanılmaktadır (Özcan, 2015: 92). Tahrir defterinde bu verginin adı "zeğrek" olarak geçmektedir. Güney Nahiyesi'nde üretilen zeğrekten 93 kile vergi alınıyordu ki, bunun da o zamanki tahrir değeri 744 akçeydi (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Güney Nahiyesi'nin Tahriri yapılan Köylerinin Zeğrek Vergisi

No	Karye	Kile	Kıymeti [akçe]	No	Karye	Kile	Kıymeti [akçe]
1	Poma	3	24	15	Vahla-i Süfla	5	40
2	Varhana	5	40	16	Ğabana	3	24
3	Sereketuban	3	24	17	Papala	2	16
4	Dğvir-i Süfla	3	24	18	Ğvima	2	16
5	Cacuna-i Süfla	2	16	19	Çuvantel	2	16
6	Koyundere	3	24	20	Mmarslatuban	5	40
7	Giorgisuban	2	16	21	Çaboria-i Süfla	3	24
8	Petoban-i Ülya	3	24	22	Kvel	3	24
9	Şuarskal	3	24	23	Sakala	5	40
10	Sinuban	3	24	24	Agara	5	40
11	Kvel Monastrı	3	24	25	Secav	2	16
12	Cacuna-i Ülya	3	24	26	Saihve-i Ülya	5	40
13	Rabat Kale-i Mere	5	40	27	Zeindar	2	16
14	Vahla-i Ülya	3	24	28	Petoban-i Veset	5	40

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Zeğrekle ilgili tahrir dökümüne baktığımızda 1 kile zeğreğin fiyatı 8 akçeyi bulmaktadır.

Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde Küçük İşletmecilik: Asiyâb (Su Değirmeni) ve Hasılatı

Tarımsal sanayinin en eski kolu değirmenciliktir. Değirmenlerin tarihi insanlık tarihi kadar eski olup insan oğlunun ilk teknolojilerinden biridir. Tarihi bilgilere göre değirmenlerin el, ayak ve su değirmenleri olarak meydana geldiği bilinmektedir (Demir, 2002: 209-213). İnsan hayatında değirmenlerin önemi tartışılmazdır. Klasik Türk edebiyatında bile bu önem şüirde benzetmelerle dile getirilmiştir:

“Men be-pay-ı hod in hata kerdem

Ta be-destas renc geştem as”.

Muhtari (Şükun, 1996: 50).

Yani: “Ben kendi attığım yanlış adım sebebiyle meşakkat değirmeninde ezildim” – demekle şair dünyayı meşakkat değirmenine, insanı da tane olarak düşünmüştür. Yani insanın yaptığı hatadan dolayı dünyada çektiği sıkıntıları değirmende ezilen taneye benzetilmiştir (Birici, 2007: 99).

Osmanlı döneminde özel bir yet tutan değirmencilik klasik ortaçağ İslam teknolojisiydi. Osmanlı tahrir defterlerinde bütün eyaletlerin yerleşim birimlerinde olan değirmen sayıları, çalıştırıldığı süre ve vergi hasılatı “Asiyâb” adı altında kaydedilmiş reayadan alınan vergiler içerisinde (Çağatay, 1947: 503).“Asiyab” fars menşeli kelime olup "su değirmeni" anlamını taşımaktadır (Şemseddin Sami, 2011: 36). Değirmenler çalışma süresine göre vergilendiriliyordu. Her bab çalıştırılan değirmen için ayda 5 akçe alınır. Yani yıl boyu çalıştırılrsa 60 akçe, 6 ay çalıştırılrsa 30 akçe alınması uygun görülmüştü. Gürcistan Kanunnâmesi'nde değirmen vergisi için defterde kaydolunduğu kadar alınsın diye yazılmıştı. Yeni yapılan değirmenler de eski değirmenler kadar vergiye tabi idi. Güney Nahiyesi'nde “Su Değirmeni” anlamına gelen asiyâb sayısı toplam 17 “bab”dır. Buradaki “bab”, kaç çift taş olduğunu bildirmektedir. Tablo 13'de Güney Nahiyesi'ndeki Asiyâb sayısı, çalıştığı süre ve vergi miktarı gösterilmiştir. Asiyâb'dan toplanan hasılat miktarı 760 akçedir (Bkz. Tablo 13). Asiyâb hasılatının köylere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 13. Güney Nahiyesi Değirmenleri, Çalışma Süreleri ve Vergi Miktarları

No	Karyeler (Köyler)	Asiyâb	Süre	Vergisi	No	Köyler (Köyler)	Asiyâb	Süre	Vergisi
		bâb	ay	akçe			bâb	ay	akçe
1	Varhana	1	6	30	11	Çvimo	1		Harap
2	Serektuban	1	6	30	12	Marslatuban	1	6	30
3	Tazlaha	4 ⁶	12	160	13	Kvel	1	6	30
4	Diğvir-i Süfla	1		Harap			3 ⁷	6	90
5	Cacuna-i Süfla	1	6	30			1		Harap
6	Diğvir-i Ülya	2	6	60	14	Sakala	1	6	30
7	Varzna	1	6	30	15	Agara	1	6	30
8	Cacuna-i Ülya	2	6	60	16	Secav	1		Harap

⁶ Shadiya ve Amira'nın Değirmenleri

⁷ Bağater, Yusip ve Revaza'nın Değirmeni

9	Rabat Kale-i Mere	2	6	60	17	Stepansminda	1	6	30
10	Vahla-i Ülya	1		Harap	18	Badela	1	12	60
						Toplam	28	Yürür	
							5	Harap	

Kaynak: Cikia, 1947: 300-319

Tablo 11'den görüldüğü gibi nahiyenin 15 köyünde çalışılır değirmen bulunmaktadır. Bu değirmenlerin 4'nün Tazlaha Köyü'nde Shadia ve Amiran'ın (Bkz. Tablo 11), Kvela Köyü'nde ise 3 değirmenin Bagatır, Yusif ve Revaza'nın (Bkz. Tablo 11) tasarrufunda olduğu defter kayıtlarından bilinmektedir. Diğer 21 değirmenin ise kimler tarafından tasarruf edildiği bilinmemektedir.

Değirmenlerden 5'i 12 ay, 23'ü ise suyun yetersizliğinden 6 ay çalıştırılmaktaydı. Hasılat miktarında şu husus dikkatimizi çekmektedir: Kanun gereği 6 ay dönen değirmen için 30 akçe, 12 ay dönen değirmen içinse 60 akçe belirlenmesine rağmen, Tazlaha Köyü'nde Shadiya ve Amiran'ın mülkiyetindeki 12 ay çalıştırılan 4 değirmen için 160 akçe (yıllık her değirmen için 40 akçe), Kvela Köyü'nde Bagatır, Yusif ve Revaza'ya ait 6 ay çalıştırılan 3 değirmen için 90 akçe ödenmekteydi. Ayrıca Diğvir-i Süfla, Vahla-i Ülya, Ğvimo, Kvela ve Secavi köylerinde 1'er bab olmakla toplam 5 adet harap asiyâb (değirmen) bulunmaktadır.

SONUÇ

“XVI. Yüzyıl Çıldır Eyâleti Posof Sancağı Güney Nahiyesi” konulu çalışmamız bize şu sonuçları vermiştir:

1. Güney Nahiyesi, Çıldır Eyâleti Posof Sancağı'na bağlı iki nahiyeden biri olup Osmanlı idari teşkilatına göre kurulmuş ve yönetilmiştir. Nahiyeye merkezi Mere Posof Çayı'nın sağında, Posof'tan 5 km uzaklıkta yerleşmiştir. Mere Rabat Kalesi nahiyenin fiziki özelliğini oluşturan en önemli yapıtıdır.

2. Nahiyenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Hububat tarım ekonomisinin en önemli ürünüdür. Bu önemlilik onun sadece gıda maddesi olduğundan değil, aynı zamanda stratejik değere sahip olmasından gelmektedir. Ziraî faaliyetin en önemli kolunu teşkil eden hayvancılık en fazla gelir kaynaklarından biridir. Hayvancılıkta koyun, keçi ve domuzculuk nahiyede gelişmişti. Ayrıca nahiyede arıcılık ve balıkçılık da yapılmaktaydı.

3. 1595 tarihli “Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistân” tahrir defterinin düzenlenmesinde asıl amaç eyalette toplanan vergi çeşitleri, eyaletin sosyal hayatı ve benzerleri hakkında bilgi vermek olsa da bu tahrir defteri onomastik bakımından zengin bilgilerle doludur. Bu tahrir defteri kayıtlarından yararlanarak bölgenin antropomim, toponim ve hidronimlerinin lengüistik özelliklerini açılığa kavuşturmak mümkündür.

4. Tarımsal sanayinin en eski kolu olan değirmencilik de nahiyede gelişmişti. Güney Nahiyesi'nde değirmenler başlıca işletme türüydü. Tahrir defteri kayıtlarına göre nahiyede değirmenlerin sayısı 33 babdır. Bunlardan 28 bab işler, 5 bab da harap durumundaydı.

5. XVI. yüzyılda tüm Osmanlı nahiyelerinde olduğu gibi, Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde de ekonomik hayatın ağırlık merkezini karyeler (köyler) teşkil etmektedir. Nahiyedeki karyelerin toplam nüfusu 3.541 kişiden oluşmaktadır.

6. XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde çok ilerlemiş hukuk düzeni vardı. Bu da Çıldır Eyâleti'nde düzenli vergi toplanmasını sağlıyordu. Amerika'nın Princeton Üniversitesi Osmanlı Tarihi Hocası Prof. Heath Lowry'nin dediği gibi "Osmanlılar'ı 600 yıl ayakta tutan vergi sistemi ve adalet" olmuştur (Heat Lowry, http://www.dilbilimi.net/lowry_osmanli_adaleti.pdf).

7. Tahrir defteri kayıtlarından Posof Sancağı Güney Nahiyesi'nde her hangi bir Pazar kaydına rastlanmamaktadır. Kırlarda elde edilen ürünlerin eyalet merkezi Ahıska'da pazarlanıyor olması ihtimalini güçlendirmektedir. Zira Ahıska uluslararası ticaret merkezi durumundaydı.

8. Posof Sancağı Güney Nahiyesi hakkında "Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan" tahrir defteri verilerine bakılarak yaptığımız bu inceleme ile Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyıl sonlarında diğer bölgelerinin sosyal ve ekonomik durumu hakkında fikir sahibi olunacaktır.

KAYNAKÇA

ABULADZE, Sisana: (1979). **Çıldiris Vilayeti Caba Davtari 1694-1732 Yılları**, Türkçe Metin Gürcüce tercümesiyle, Tbilisi, Metsniereba.

ACUN, Fatma: (2006). **Karahisar-i Şarki ve Köylühisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi(1485-1569)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

ADDL: (1964).**Azerbaycan Dilinin Dialektoloji Lüğeti**, Bakı, Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyatı.

AKDAĞ, Mustafa: (1979). **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarih**, C. II. İstanbul, Tekin Yayınevi.

AKGÜNDÜZ, Ahmed: (1994). **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri**, 7/1. Kitap, Kanuni Devri Kanunnâmeleri (IV); 7/II. Kitap. II. Selim Devri Kanunnâmeleri, VI. Bölüm: Gürcistan Eyâleti Kanunnâmeleri, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

BARKAN, Ömer Lütfü: (1988). "Çiftlik", **İ.A. C.3**. İstanbul, MEB Basımevi.

BAYRAKTAROĞLU, Fehmi: (1998).**Posof "Her Yönüyle"**, İzmir, Hürriyet Matbaası

BEKADZE, Iasha: (2015), "XVI. Yüzyıl Sonlarında Çıldır Eyâleti Posof Sancağı'nın Kuzay Nahiyesi",**Karadeniz-Black-Sea-Чephoe mope, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 27, ss, 96-138, Ardahan Üniversitesi İnsan, Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ardahan / Türkiye

BEKADZE, Shota: (2013A). "XVI. Yüzyılda Posof ve Çevresine bağlı Antroponim ve Toponimlerin Lengüistik Özellikleri", **Bildiriler Kitabı**, 13. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Empozyumu: Basit Üslup, 26-28 Eylül 2013; Kars. **Book of Proseedings 13-th International Language, Literature and Stylistics Symposium**: Simle Style. September, 26-28, 2013, s. 885-887, Kars.

BEKADZE, Shota: (2013B). "XVI. Yüzyılda Osmanlı Kaynaklarında Ahıska Çevresi ile Bağlı Antroponim ve Toponimlerin Lengüistik Özellikleri", **İnternational Symposium on Language and Communication: Exploring Novelties**, June 17-19, 2013, s. 851-864, İzmir.

BİRİCİ, Sevim: (2007). "Klasik Türk Edebiyatında Asiya", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Fırat University Journal of Social Science. Cilt: 17, Sayı: 1. Sayfa: 97-113, s. 99. Elazığ.

CİKİA, Sergey: (1941), **Gurcistanis Vilayetis Didi Davtari (Gürcistan Vilâyeti'nin Mufassal Defteri)**, II. Kitap, Tercüme, Tbilisi, Sakartvelos SSR Metsinierebata Akademiis Gamomtsemloba.

CİKİA, Sergey: (1947), **Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan**, I. Kitap, Tbilisi, İzdatelstvo Akademi Nauk Gruzinskoy SSR.

CİKİA, Sergey: (1958), **Gurcistanis Vilayetis Didi Davtari (Gürcistan Vilâyeti'nin Mufassal Defteri)**, III. Kitap, Tbilisi, İzdatelstvo Akademii Nauk Gruzinskoy SSR.

CİN, Halil: (1980). **Türk Hukukunda Mera, Yaylak ve Kışlaklar**. Ankara, Turhan Kitapevi.

ÇAĞATAY, Neşet: (1947). "Osmanlı İmparatorlu'nda Re'ayadan Alınan Vergi ve Resimler", Ankara: **A.Ü.D.T.C.F.D.**, V, Sa. 5.

ÇOBAN, Emir: (2005). "Koğan Sancağı'nın (Macaristan) 16. Yüzyıldaki Ekonomik Gelişmesi Üzerine". Ankara, **OTAM**, Sayı 17. s. 61-84.

DEMİR, Necati: (2002). "Değirmenler Kelimesi Üzerine", Ankara: **Türk Dili ve Edebi Dergisi**, Sayı: 607, sayfa: 209-213.

DEVELLİOĞLU, Ferit: (2006). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Eski ve Yeni Harflerle, 23. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi.

ELMALILI M. Hamdi Yazır: (2012). **Bilgisayar Hatı 5'li Kur'an-ı Kerim ve Meali**. İstanbul, Aktif Dağıtım Yayınları.

EMECEN, Feridun M.: (1989). **XVI. Asırda Manisa Kazası**, Ankara, TTK Yayınları.

EYUBOĞLU, İsmet Zeki: (2004). **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul, Sosyal Yayınları.

GÜÇER, Lütfi: (1964). "XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler", ss. 38-41. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınevi.

GÜLENSOY, Tuncer: (2007). **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, Etimolojik Sözlük Denemesi, I (A-N), Ankara, TDK Yayınları.

GÜNEŞ, Ahmed: (1994). "XVI. Yüzyıl Başlarından XVII. Yüzyıl Başlarına Kadar Kocaeli Sancağı", (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜRÇAY, Hikmet: (1969). "Urgan ve Urgancılık", Ankara:, **TED**, Sayı: XI.

HAİG, T. W.: (1967). "Karye", İstanbul, **İA**, C. 9.

HINZ, Walter: (1990). **İslamda Ölçü Sistemleri** (trc. Acar Sevim), İstanbul. Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

İNALCIK, Halil: (1987). "Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid", Ankara, TTK.

İNALCIK, Halil: (2000). "Ağırlıklar ve Ölçüler". **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik Ve Sosyal Tarihi**, C. I. İstanbul, Eren Yayıncılık.

İNALCIK, Halil: (2003). **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600**, Çeviren Ruşen Sezer, İstanbul, YKY.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin: (1998). **Osmanlıların Kafkas-Ellerini Fethi (1451-1590)**, 2. Baskı, Ankara, TTK Basımevi.

MİROĞLU, İsmet: (1990).**Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)**, Ankara, TTK Yayınevi.

ÖZCAN, Doğan: (2015), “XVI. Yüzyılda Çıldır, Posof ve Büyük Ardahan Sancaklarında Zeyrek Tarımı”, **Karadeniz Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**,2015, Yıl 6, Sayı 25, s. 91-102. Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ardahan / Türkiye

ÖZÇELİK, Selahattin: (2005). **XIX. Yüzyılda Honaz Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat (Temettuat Defterlerine Göre)**, Isparta, Fakülte Kitapevi.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali: (2012). **Türkçe Sözlük**, Ankara, Arkadaş Yayınevi.

ŞEMSEDDİN SAMİ: (2011).**Kamus-i Türki (Latin Harfleriyle)**, İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık.

ŞÜKUN, Ziya: (1996). **Farsça-Türkçe Lugat**, İstanbul, MEB Yayınları.

ÜNAL, Mehmet Ali: (2002). **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta, Fakülte Kitapevi.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin: (1985). **Ordu Kazası Sosyal Tarihi**, T.C.Ankara, Kültür Yayınları.

ZEYREK, Yunus: (2004). **Posof'un Çizgileri**. Coğrafya-Tarih-Kültür. Ankara, Kozan Ofset.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

ORHAN UĞURLU LAÇIN OĞLU - 1994 Kaleönü (Agara) Köyü doğumlu, KTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 4. SınıfÖğrencisi

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Arıcılık, 2013 A. [http://www.ordutb.org.tr/admin/dosya/aricilik_son_\(2013\)\(1\).pdf](http://www.ordutb.org.tr/admin/dosya/aricilik_son_(2013)(1).pdf) (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2013).

Arıcılık, 2013 B. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Posof> (Erişim Tarihi: 25 Kasım 2013).

HEATH Lowry (2012). “**Osmanlılar’ı 600 Yıl Ayakta Tutan Vergi Sistemi ve Adalettir**”, http://www.dilbilimi.net/lowry_osmanli_adaleti.pdf (Erişim Tarihi: 05.10.2012).

MERE (2013). (<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=8&t=24889>). Erişim Tarihi: 27 Kasım 2013.

POSOF (2013).<http://posof.meb.gov.tr/www/ilcemiz-posof/icerik/3>. Erişim Tarihi, 26 Kasım 2013.

EK 1: DEFTER-İ MUFASSAL VİLÂYET-İ GÜRCİSTAN

(“Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistan”, Türkçe metni tercüme, tetkik ve tahşiye eden S. Cikia, Birinci Kitap, Metin, Gürcistan S. S. Cumhuriyeti Ulum Akademisi Neşriyat Evi, Tiflis, 1947, ss. 17, 300-319)

19. NAHİYE-İ GÜNEY DER LİVÂ-İ POSHOV (Cikia, 1947: 17)

Sıra No	Karye	Hasıl	Sıra No	Karye	Hasıl
1	Karye-i Poma	3.000	26	Öşr-i Şikar-i Mahi	300
2	Karye-i Varhana	7.000	27	Karye-i Marslatuban	4.000
3	Karye-i Serektuban	4.000	28	Karye-i Çaboria-i Süfla	3.000
4	Karye-i Cilvana	6.500	29	Karye-i Kvel	12.000
5	Karye-i Tazlaha	3.000	30	Karye-i Sakala	9.000

6	Karye-i Diğvir-i Süfla	6.000	31	Karye-i Agara	12.500
7	Mezra-i Pala-i Ülya	700	32	Karye-i Secav	7.220
8	Karye-i Cacun-i Süfla	7.650	33	Karye-i Saihve-i Ülya	7.000
9	Karye-i Diğvir-i Ülya	5.000	34	Karye-i Estepansminda	10.000
10	Karye-i Koyundar	5.000	35	Karye-i Zeindar	7.000
11	Karye-i Varzna	9.000	36	Karye-i Pala-i Süfla	6.000
12	Karye-i Giorgisuban	7.000	37	Karye-i Badela	10.000
13	Karye-i Petoban-i Ülya	9.000	38	Karye-i Sitelsatib	2.000
14	Karye-i Şuarskal	9.800	39	Karye-i Çorçevan	2.500
15	Karye-i Sinuban	4.000	40	Karye-i Hemal	2.000
16	Karye-i Mehrel	2.500	41	Karye-i Petoban-i Süfla	2.333
17	Karye-i Kvel Monastrı	9.000	42	Karye-i Zdevansminda	2.000
18	Karye-i Cacun-i Ülya	6.000	43	Karye-i Çaboria-i Ülya	3.000
19	Karye-i Rabat Kale-i Mere	15.300	44	Karye-i Damala	2.900
20	Karye-i Vahla-i Ülya	12.400	45	Karye-i Mlaşet	4.000
21	Karye-i Vahla-i Süfla	15.000	46	Karye-i Saihve-i Süfla	11.200
22	Karye-i Ğabana	14.000	47	Karye-i Seca	3.500
23	Karye-i Papala	9.000	48	Mezra-i Hemal-i Süfla	500
24	Karye-i Ğvima	8.000	49	Karye-i Petoban-i Vesete	7.000
25	Karye-i Çuantel	8.000			

19. NAHİYE-İ GÜNEY DER LİVÂ-İ POSHOV (Cikia, 1947: 300-319)
1. Karye-i Poma Ma'a Mezraa-i Çitskaro Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 300)

Vasil veled-i Zakira	Urama veled-i Guraza	Gogiça veled-i Elia	... veled-i Yaman
Simon berader-i o	Okona veled-i Sushar	Manase veled-i Karapet	Elalmaz veled-i Babuna
İvane veled-i Roseba	Elia veled-i Giorgi	Enuka veled-i Şeker	Gogiça veled-i Hedrare

Hasıl: 3.000

[VergiKalemleri] ⁸	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İşpenç, 12 nefer		300	Resm-i hınzır	40
Hinta	100	1.000	Resm-i bostân ve meyve	80
Şa'ir	100	800	Âdet-i ağnam	130
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştâni ⁹	
Zeğrek	3	24	Resm-i murahasiye	24
Resm-i yonca ve giyâh		146	Resm-i yaylak	76
Resm-i kevvâre		30	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	150

⁸ Braketteki [] yazılar tarafımızca düzenlenmiştir.

⁹ Defterde "Tapû ve deştâni" vergisinin miktarı yok. Toplam verginin 3.000 akçe olduğundan "Tapû ve

Deştâni" vergisi 120 akçe olması gerekmektedir.

2. Karye-i Varhana Ma'a Mezraa-i Tkamlab ve Şemçamel ve Evsel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 300-301)

Sunbat veled-i Abesalam	Revaza berader-i o	Gabriel veled-i Amira	Tsamala veled-i Kürekçi
Gula berader-i o	Nevazatorunu	Sultana veled-i Varzel	Mahira veled-iSagina
Gubat berader-i o	Zedeka veled-i Zebeda	Gogiçe veled-i Çelebi	Oroson berader-i o
Ruben veled-i İmeda	Huhuma berader-i o	Sorazan veled-i Kvirika	
Gogiça veled-i o	Kesame veled-i Rasiman	Gabriel veled-i Mamisa	
Mahira berader-i o	Gogiça veled-i Peraşa	Badde veled-iElisa	

Mezra-i Safdere tabi-i karye-i mezbure.

Mezra-i Hihî tabi-i karye-i mezbure.

Mezra-i Nuali tabi-i mezbure.

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 21 nefer		525	Resm-i bostân	100
Hınta	300	3.000	Âdet-i ağnam	250
Şa'ir	250	2.000	Resm-i tapû ve deştânî	100
Çavdar	50	400	Resm-i murahhasiye	38
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	62
Resm-i yonca ve giyâh		125	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	170
Resm-i kevvâre		100	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i hınzır		60		

3. Karye-i Serekuban Ma'aMezraa-iTavsitel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 301)

Ağdgomel Sirekidze	Gubele torunu	Mehrebil torunu
Revaza berader-io	Masosa veled-i Parnavaz	Gabrieltorunu
Rasime veled-i Ağdgomel	Mahuhatorunu	Obala torunu

Hasıl: 4.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 9 nefer		225	Resm-i hınzır	50
Hınta	150	1.500	Resm-i bostân	50
Şa'ir	150	1.200	Âdet-i ağnam	150
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştânî	100
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	50
Resm-i yonca ve giyâh		175	Nısf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	230
Resm-i kevvâre		146	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30

4. Karye-i Cilvana Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 301-302)

Badde veled-i Anton	Manase veled-i Abardan	Malmela veled-i Sultana	Basila veled-i Romanoz
Azaria veled-i Soza	Bedre veled-i Ahalkasi	Ağdğomel İbrıkcı	Gogina berader-i o
Garsevan veled-i Gigbera	Bardan berader-io	Badde veled-io	Yoram berader-i o

Hasıl: 6.500

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 12 nefer		300	Resm-i hınzır	50
Hinta	250	2.500	Resm-i bostân	80
Şa'ir	300	2.400	Âdet-i ağnam	120
Çavdar	50	400	Resm-i tapû ve deştâni	100
Erzen	10	80	Resm-i murahhasiye	24
Resm-i yonca ve giyâh		220	Resm-i yaylak	50
Resm-i kevvâre		50	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	126

5. Karye-i Tazlaha Ma'a Mezraa-i Seha Kılse Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 302)

Shadia veled-i Gula	İmeda veled-e Keha	Elia veled-i Okropir	Gogiça berader-i o
Gula veled-i o	Hareba berader-i o	Mehrebil berader-i o	Masasa veled-i Badria
Baduçe veled-i Lazare	Yason veled-i Elia	Gogiça veled-i Revaza	Romanoz torunu
Gogiçe veled-i Lazar	Tamuraz berader-i o	Meraşel veled-i Sehniya	
Gubad veled-i Geneba	Sultana berader-i o	Varzel berader-i o	
Elia veled-i Navsezar	Rosap veled-i Aberdan	Varzel veled-iGarsevan Kekidze	

Hasıl: 3.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 21 nefer		525	Resm-i bostân	20
Hinta	100	1.000	Âdet-i ağnam	60
Şa'ir	100	800	Resm-i tapû ve deştâni	60
Çavdar	10	80	Resm-i murahhasiye	42
Erzen	3	24	Resm-i yaylak	18
Resm-i yonca ve giyâh		71	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	60
Resm-i kevvâre		50	Âsyâb Shadia ve Amira 4 bâb senetün kâmila	160
Resm-i hınzır		30		

6. Karye-i Diğvir-i Sufla Ma'a Mezraa-i Dedatuban Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 303)

Basila veled-i Abesa	Mamuka veled-i Sarkis	Zakira veled-i Bera
Mehrebil berader-i o	Badura veled-i Mazan	Papuna veled-i o

Hasıl: 6.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 6 nefer		150	Resm-i bostân	150
Hinta	250	2.500	Âdet-i ağnam	150
Şa'ir	250	2.000	Resm-i tapû ve deştâni	150
Çavdar	25	200	Resm-i murahhasiye	12
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	88
Resm-i yonca ve giyâh		150	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	200
Resm-i kevvâre		150	Âsyâb, 1 harap	
Resm-i hınzır		76		

7. Mezraa-i Pala-i Ülya ve Nadarbaz Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 303)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 700

8. Karye-i Cacuna-i Süfla Ma'a Mezraa-i Orta Cacun Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 303-304)

Masasa veled-i Turaça	Hızana veled-i o	Gogiça veled-i Zozia	... veled-i Ğvinia
Leşkere veled-i Ertgula	Gula veled-i Giorgi	Dodaya veled-i Basila	Enuka nam
İvane veled-i Gürsel	Kebane berader-i o	Zatela veled-i Beruna	Ağdgomel nam

Zemin ma'a çayır-ı Guraspa hala der tasarruf-i Badde resmin ve behresin verür.

Zemin ma'a çayır der tasarruf-i Hasan sipahi ber mucib-i hüccet-i şer'iyye öşrün ve resmin verür

Hasıl: 7.650

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 12 nefer		300	Resm-i bostân	40
Hinta	265	2.650	Resm-i tapu ve deştâni	160
Şa'ir	450	3.600	Âdet-i ağnam	150
Çavdar	10	80	Resm-i murahhasiye	24
Zeğrek	2	16	Resm-i yaylak	96
Resm-i yonca ve giyâh		150	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	250
Resm-i kevvâre		54	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i hınzır		50		

9. Karye-i Diğvir-i Ülya Ma'a Mezraa-i Ğvarzel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 304)

İbraam veled-i Sam	Papuna veled-i Süheyl	Kandiyatorunu	Leşkere berader-i o
Devletyar berader-i o	Demetre veled-i Zuraba	Papuna veled-i Zakira	

Zemin-i Elia ma'a çayır hala der tasarruf-i Bejan Aznaurremin ve behresin vertür.

Hasıl: 5.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 7 nefer		175	Resm-i bostân	50
Hınta	200	2.000	Âdet-i ağnam	135
Şa'ir	250	2.000	Resm-i tapû ve deştâni	70
Çavdar	10	80	Resm-i murahhasiye	12
Erzen	2	16	Resm-i yaylak	68
Resm-i yonca ve giyâh		154	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	80
Resm-i kevvâre		40	Âsyâb 2 bâb 6 eşhur	60
Resm-i hınzır		60		

10. Karye-i Koyundere Ma'a Mezraa-i Sakunet Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 304)

Biktora torunu	Zosimetorunu	Cilasun veled-i Gulabera	Gedevan veled-i Biktora
Amira veled-i o	Enuka veled-i Merab	Badde veled-i o	Ağdgomel torunu

Hasıl: 5.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 8 nefer		200	Resm-i hınzır	80
Hınta	200	2.000	Resm-i bostân	120
Şa'ir	250	2.000	Âdet-i ağnam	250
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştâni	50
Zeğrek	3	24	Resm-i murahhasiye	16
Resm-i yonca ve giyâh		96	Resm-i yaylak	44
Resm-i kevvâre		100	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	40

11. Karye-i Varzna Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 305)

Demetre veled-i Azar	Gabrielaveled-i Mikel	Papuna berader-i o	İna veled-i Beradavle
Yasona berader-i o	Mahira veled-i Çidaze	Enuka veled-i Ber	
Papuna berader-o	Badura veled-i Mararmer	Leşkere berader-i o	

Mezra-i Feman tabi karye-i mezbure.

Hasıl: 9.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 10 nefer		250	Resm-i bostân	50
Hınta	350	3.500	Âdet-i ağnam	100
Şa'ir	525	4.200	Resm-i tapû ve deştâni	150
Çavdar	10	80	Resm-i murahhasiye	20
Erzen	5	40	Resm-i yaylak	80
Resm-i yonca ve giyâh		150	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	220
Resm-i kevvâre		80	Âşyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i hınzır		50		

12. Karye-i Giorgisuban Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 305)

Enuka veled-i ...	Ğvinia veled-i Urmen	Lazare torunu	İvane veled-i Kvirika	Elia veled-i Artaşez
-------------------	----------------------	---------------	-----------------------	----------------------

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 5 nefer		125	Resm-i hınzır	50
Hınta	300	3.000	Resm-i bostân	50
Şa'ir	400	3.200	Âdet-i ağnam	60
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştâni	100
Zeğrek	2	16	Resm-i yaylak	40
Resm-i yonca ve giyâh		55	Resm-i yatak	50
Resm-i kevvâre		24	Nısf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	150

13. Karye-i Petoban-i Ūlya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 305-306)

Gogiça veled-i Korğan	Davita berader-i o	Enuka veled-i Gaga	Mamuka veled-i Gabriel
Emlara veled-i Koçia	Gogiça berader-i o	Gogiça berader-i o	Davita veled-i Mehrebil
Gabriel berader-i o	Kapana berader-i o	Meraba veled-i Elia	İmarindo berader-i o
Matika veled-i Kakoça	Kumasi veled-i ...	Manvel veled-i Enuka	Elisa veled-i Elia
Azara veled-i Emine	Lomizgültorunu	Gogiça veled-i Araba	

Hasıl: 9.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 19 nefer		475	Resm-i hınzır	60
Hınta	400	4.000	Resm-i bostân	40
Şa'ir	400	3.200	Adet-i ağnam	250

Çavdar	25	200	Resm-i tapû ve deştbanî	220
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	50
Resm-i yonca ve giyâh		125	Resm-i yatak	50
Resm-i kevvâre		76	Nisf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	230

14. Karye-i Şuarskal Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 306)

Papuna veled-i Vephvia	Baduçâ berader-i o	Masasaberader-i o
Kvirika veled-i Gogiça	Mehrebil torunu	Gürci Basila
Gogiça veled-i Goga	Rosap veled-i Bulğadar	Basila veled-i Auka

Hasıl: 9.800

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 9 nefer		225	Resm-i bostân	200
Hinta	450	4.500	Resm-i tapû ve deştbanî	200
Şa'ir	400	3.200	Adet-i ağnam	300
Çavdar	25	200	Resm-i murahhasiye	10
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	40
Resm-i yonca ve giyâh		251	Resm-i yatak	20
Resm-i kevvâre		200	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	230
Resm-i hınzır		200		

15. Karye-i Sinuban Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 307)

Yasona veled-i Manase	Kvirika veled-i Ağdgomel	Yasona veled-i Yona
Sultan veled-i Serhan	Supata berader-i o	Gabriel veled-i Basila

Hasıl: 4.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 6 nefer		150	Resm-i hınzır	40
Hinta	150	1.500	Resm-i bostân	60
Şa'ir	200	1.600	Adet-i ağnam	100
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştbanî	100
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	50
Resm-i yonca ve giyâh		46	Nisf-i bâd-i havâ ve resm-i arûs	160
Resm-i kevvâre		50	Resm-i yatak	40

16. Karye-i Mehrel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 307)

Euka veled-i Abesa	Rosip berader-i o
--------------------	-------------------

Hasıl a'an ispenç ve ğele ve ğeyri: 500

17. Karye-i Kvel Monastrı Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 307)

Datuna veled-i Zakira	Badde veled-i Ğibra	Keşiş veled-i Elia	Moma veled-i Mehrebil
-----------------------	---------------------	--------------------	-----------------------

Hasıl: 9.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 4 nefer		100	Resm-i bostân	60
Hınta	500	5.000	Adet-i ağnam	150
Şa'ir	335	2.680	Resm-i yonca ve giyâh ¹⁰	140
Çavdar	20	160	Resm-i yaylak	50
Zeğrek	3	24	Resm-i yatak	40
Resm-i yonca ve giyâh		146	Nısf-i bad-i hava ve arûsiye	160
Resm-i kevvâre		150	Resm-i deştâni ve tapû-i zemin	140
Resm-i hınzır		140		

18. Karye-i Cacun-i Ülya Ma'a Mezraa-i Avazan Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 307-308)

Elia veled-i Keramze	Kirakostorunu	Murvana veled-i Leşkere	İvane veled-i Sesia
Zala veled-i Salukazan	Emval berader-i o	Popha veled-i o	Keropina veled-i o
Leşkere veled-i o	Manveltorunu	İmeda nam	Zala veled-i Zakira
Elia veled-i Saba	Gogiça veled-i o	Badde veled-i o	Papuna berader-i o

Hasıl: 6.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 16 nefer		400	Resm-i bostân	120
Hınta	250	2.500	Adet-i ağnam	280
Şa'ir	200	1.600	Resm-i tapû ve deştâni	190
Çavdar	15	120	Resm-i yaylak	60
Zeğrek	3	24	Resm-i yatak	20
Resm-i yonca ve giyâh		156	Âsyâb 2bâb 6 eşhur	60
Resm-i kevvâre		100	Nısf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	270
Resm-i hınzır		100		

¹⁰ Nedense resmi yonca ve giyah 2 defa vergilendirilmiştir.

19. Karye-i Rabat Kale-i Mere Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 308)

Davit veled-i Sasmek	Akop veled-i Zaselea	Gözeletorunu	Muhtar Tsamala oğlu
Vasil berader-i o	Sarkis veled-i o	Ömerşar veled-i Şermeddin	Zakira veled-i o
Haçatur berader-i o	Tarnik veled-i Ömerşar	Şado veled-i Zakir Meshi	

Hasıl: 15.300

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 11 nefer		275	Resm-i bostan	80
Hinta	700	7.000	Adet-i ağnam	130
Şa'ir	800	6.400	Resm-i tapû ve deştâni	200
Çavdar	50	400	Resm-i murahhasiye	22
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	35
Resm-i yonca ve giyâh		185	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	280
Resm-i kevvâre		100	Âsyâb 2bâb 6 eşur	60
Resm-i hınzır		90		

20. Karye-i Vahla-i Ulya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 309)

Mehrebil veled-i Keşiş	Miruma veled-i ...	Artaşez veled-i Mehrebil
Gogiça berader-i o	Mehrebil veled-i Şeker	Yordana veled-i Abisalam
Emrasa veled-i Demetradze	Gogiça berader-i o	Şota berader-i o

Hasıl: 15.300

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 9 nefer		225	Resm-i hınzır	80
Hinta	550	5.500	Resm-i bostân	60
Şa'ir	700	5.600	Resm-i tapu ve deştâni	270
Çavdar	10	80	Resm-i murahhasiye	18
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	82
Resm-i yonca ve giyâh		171	Bad-i havâ ve resm-i arûs	200
Resm-i kevvâre		90	Âsyâb 1bâb harap	

21. Karye Vahla-i Süfla Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 309)

Ağdgomel veled-i Navsazar	Tutia berader-i o	Gogiça veled-i Aurise	Gogiça veled-i Auriya
Beruça berader-i o	Savalan veled-i Siyavuş	Garsevan veled-i Lalia	
Mamisa veled-i Lalia	Edişer veled-i o	Mehrebil veled-i Grigol	

Hasıl: 15.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 10 nefer		250	Resm-i hınzır	150
Hınta	750	7.500	Resm-i bostân	150
Şa'ir	700	5.600	Resm-i tapû ve deştânî	200
Çavdar	50	400	Resm-i murahhasiye	20
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	80
Resm-i yonca ve giyâh		210	Resm-i yatak	50
Resm-i kevvâre		150	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	200

22. Karye-i Ğabana Ma'a Mahalle-i Ğtisuban Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 309-310)

Mehrebil veled-i Giorgi	Giorgi veled-i ...	Anania berader-i o	Gogora veled-i Simon
Gan veled-i o	Nadira veled-i Saba	Lomina veled-i ...	Giorgi Keşiş
Mehrebil veled-i Çita	Saro veled-i Anania	... veled-i o	Badura berader-i o
Varsime veled-i Basila	Goça veled-i o	Gogiça berader-i o	Kakatorunu

Hasıl: 14.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 16 nefer		400	Resm-i hınzır	100
Hınta	650	6.500	Resm-i bostân	150
Şa'ir	700	5.600	Resm-i tapû ve deştânî	350
Çavdar	15	120	Resm-i murahhasiye	32
Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	68
Resm-i yonca ve giyâh		156	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	400
Resm-i kevvâre		100		

Çayır-i Gülskar-i nisfi der [tasarrufi] ahali-i karye-i m(ezbur).

23. Karye-i Papala Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 310)

Omarra veled-i Anania	Manvel veled-i Aridan	Yona berader-i o	Diğer Gogiça torunu
Ağdgomel veled-i o	Emru veled-i Yusip	Mazma torunu	Mehrebil veled-i Şalva
Elia veled-i Ruben	Lomina veled-i Aoş	Rosap veled-i Andria	
Basila veled-i Zakira	Mehrebil veled-i Yordan	Zakira torunu	
Gogiça veled-i Grigol	Koçia veled-i Kakala	Gogiça torunu	

Hasıl: 14.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 17 nefer		425	Resm-i hınzır	120
Hınta	350	3.500	Resm-i bostân	130
Şa'ir	500	4.000	Adet-i ağnam	180
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştâni	60
Erzen	5	40	Resm-i murahhasiye	34
Zeğrek	2	16	Resm-i yaylak	26
Resm-i yonca ve giyâh		139	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	100
Resm-i kevvâre		50		

Yaylak-i Ğrmani veLamishev ve Moçedil tabi-i karye-i Papala. Hasıl:100.

24. Karye-i Ğvimo Ma'a Mahalle-i Diğeri Ğvimo ve Mezraa-i Nadarbaz Nam-i diğeri ShalaurTabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 311)

Gabriel veled-i Basila	Mehrebil berader-i o	İvanetorunu	Varazgöl veled-i Grigol
Zakira veled-i o	Papuna veled-i İna	Yasona veled-i Nata	Amirgöl berader-i o
Simon berader-i o	Giorgi veled-i Zurab	Badde veled-i o	Papuna veled-i Mikel
İvane veled-i Zakir	Mehrebil veled-i Keraşel	İvane veled-i Berzen	Tatuna veled-i Şukura

Hasıl: 8.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 16 nefer		400	Resm-i hınzır	40
Hınta	350	3.500	Resm-i bostân	50
Şa'ir	400	3.200	Resm-i tapû ve deştâni	160
Çavdar	5	40	Resm-i murahhasiye	32
Erzen	2	16	Resm-i yaylak	80
Zeğrek	2	16	Resm-i yatak	58
Resm-i yonca ve giyâh		128	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	220
Resm-i kevvâre		60	Âsyâb 1 - harap	

25. Karye-i Çuvantel Ma'a Mezraa-i Sale Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 311-312)

Ahmed veled-i Abdullah	Badde veled-iSaba	Varzel veled-i Simon	Meraşal veled-i Sardan
Badde veled-iYusip	Varzeltorunu	Popia veled-i Narima(n)	Shvamarâ Giorgiveled-i keşişAbram
Matarsa veled-i Yordan	Elisa veled-i Varzel	Tevdor berader-iVarzel	Elia berader-i o
Gogiça veled-i Salukazan	Papuna berader-i o	... veled-i Kaşgari	Erha veled-i Momaye
Tevdor veled-iGiorgi Yeniçer	Roseb berader-i o	Popha veled-i o	
Gogiça veled-i Azara	Bidzina veled-i Bayındur	... veled-i Davitgöl	
Leşkere veled-i Sorazan	Datuna berader-i o	Enuka veled-i Bedre	

Hasıl: 8.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 25 nefer		625	Resm-i hınzır	120
Hınta	300	3.000	Resm-i bostân	100
Çavdar	10	80	Adet-i ağnam	200
Şa'ir	400	3.200	Resm-i tapû ve deştânî	200
Zeğrek	2	16	Resm-i murahhasiye	50
Resm-i yonca ve giyâh		175	Resm-i yaylak	20
Resm-i kevvâre		84	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	130

26. Ösr-i Şikar-i Mâhî Cağ Suyundan Badele Suyuna Varınca Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 312)
Hasıl: 300.

27. Karye-i Marstatuban Ma'a Mezraa-i Gülskal Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 312)

Yordana veled-i Varzel	Elisa veled-i Meraba	Daniel Keşiş damad-i Elisa	Kaduna berader-i Koçia
Pirali veled-i Kehahuma	Rosap veled-i Yamana	Koçia veled-i Rosap	Gogiça berader-i Daniel Keşiş
Enuka berader-i o	Kemaza veled-iKobera	Yusuftorunu	

Hasıl: 4.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 11 nefer		275	Resm-i hınzır	60
Hınta	150	1.500	Resm-i bostân	60
Şa'ir	150	1.200	Adet-i ağnam	115
Çavdar	25	200	Resm-i tapû ve deştânî	150
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	50
Resm-i yonca ve giyâh		160	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i kevvâre		40	Nısf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	120

28. Karye-i Çaboriya-i Süfla Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 312-313)

Rusiye veled-i Grigol	Sehniya berader-i o	İmedaveled-iBasila	Rusiye veled-i Daniyel
Gogiça berader-i o	İvane veled-i Maruta	Mehre veled-i Basila	Yordana veled-i Hadere
Elia veled-i Dedeber	Abesalom veled-i Basila	Koçia berader-i o	Elia veled-i o

Hasıl: 3.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 12 nefer		300	Resm-i hınzır	60
Hınta	100	1.000	Resm-i bostân	40
Şa'ir	100	800	Adet-i ağnam	160
Çavdar	5	40	Resm-i tapû ve deştânî	140

Zeğrek	3	24	Resm-i yaylak	50
Resm-i yonca ve giyâh		86	Resm-i yatak	20
Resm-i kevvâre		50	Nisf-i bâd-i hava ve resm-i arûsiye	230

29. Karye- Kvel Ma'a Mezraa-i Zeda Kvel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 313-314)

Şekere veled-i Sultana	Popia veled-i Şahguli	Varzela veled-i o	Varzel torunu
Yona berader-i o	Badde veled-i Enuka	A(ğ)d(go)mel berader-i o	Murad veled-i Hocabeg
Ğezenper berader-i o	Gabriyela veled-i Yusip	A(ğ)d(go)mel veled-i Varzela	Şirin veled-i Mazan
Amrosa veled-i Giorgi	Elia berader-i o	Gogiça torunu	Kakala veled-i Haçatur
Revaza berader-i o	Yordana berader-i o	Kamaza torunu	İvane veled-i Londaracan
Matarsa berader-i o	Yusip torunu	Mehre veled-i o	Murad veled-i Varzel
Zama veled-i o	Amrosa berader-i o	Yordana veled-i Vardidze	Murad berader-i o
Simona veled-i Bayındur	Zarara veled-i Nikola	Badde veled-i o	Kakura nam

Hasıl: 12.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İşpenç, 32 nefer		800	Resm-i tapû ve deştâni	110
Hinta	550	5.500	Adet-i ağnam	150
Şa'ir	550	4.400	Resm-i murahhasiye	64
Çavdar	10	80	Resm-i yaylak	30
Zeğrek	3	24	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i yonca ve giyâh		196	Âsyâb darid Bağater ve Yusip ve Revaza, 3 bâb6 eşhur	90
Resm-i kevvâre		100	Bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	236
Resm-i hınzır		100	Âsyâb 1 [bâb]-harap	
Resm-i bostân		90		

Çayır-ı Avçala ve Çoma der tasarruf-u ahali-i karye-i mezbur.

30. Karye-i Sakala Ma'a Mezraa-i Samzuria Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 314)

Yordana veled-i Narima(n)	Maza berader-i o	Varzel berader-i o	Davita veled-i Masasa
Mehre veled-i Zakira	Masasa veled-i Badura	Shada veled-i Manase	
Eliazar veled-i Yordan	Manase berader-i o	Varzel veled-i Siharula	

Hasıl: 9.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İşpenç, 10 nefer		250	Resm-i bostân	120
Hinta	400	4.000	Adet-i ağnam	230
Şa'ir	400	3.200	Resm-i tapû ve deştâni	200
Çavdar	25	200	Resm-i murahhasiye	20
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	30

Resm-i yonca ve giyâh		210	Resm-i yatak	20
Resm-i kevvâre		100	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i hınzır		150	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	200

31. Karye-i Agara Ma'a Mezraa-i Skelasel Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 314-315)

Revaza veled-i Beroza	Romanozberader-i Serhan	İvane berader-i o	Sarkis veled-i Hanum
Amzia berader-i o	Varzela veled-i o	Varzela veled-i Salukazan	Badde berader-i o
Kusime veled-i Abel	Mehre berader-iRomanoz	Grigola veled-i o	
Badde veled-i o	İvane veled-i o	İvane veled-i Leşkere	
Giorgi berader-i o	Gogiça veled-i Leşkere	İmarindo veled-iİlna	

Hasıl: 12.500

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 17 nefer		425	Resm-i bostân	150
Hinta	550	5.500	Adet-i ağnam	250
Şa'ir	600	4.800	Resm-i tapû ve deştâni	200
Çavdar	25	200	Resm-i murahhasiye	34
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	66
Resm-i yonca ve giyâh		275	Âsyâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i kevvâre		160	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	270
Resm-i hınzır		100		

Çayırlı Çoma dertasarruf-i ahali-i karye-i m(ezbur)

32. Karye-i Secav Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 315)

Elia veled-i Maremra	Harseşe torunu	Bayındur nam
Ağdgomel veled-i İbraam	Narika veled-i Enuka	
Simona veled-iDemetre	Basila veled-i Papuna	

Hasıl: 7.220

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İspenç, 7 nefer		175	Resm-i hınzır	60
Hinta	300	3.000	Resm-i bostân	70
Şa'ir	400	3.200	Adet-i ağnam	180
Çavdar	8	64	Resm-i tapû ve deştâni	80
Zeğrek	2	16	Resm-i yaylak	40
Resm-i yonca ve giyâh		145	Nısf-i bâd-i havâ ve resm-i arûsiye	140
Resm-i kevvâre		50	Âsyâb 1 [bâb]- harap	

33. Karye-i Saivhe-i Ülya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 315)

Pera veled-i Nikola	Varzel veled-i Basila	Elia veled-i Goga	Canisartorunu
Babana veled-i Parşevan	Ayvaz veled-i Ovam	Zama veled-i Yordan	Elyazar torunu

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 8 nefer		200	Resm-i hınzır	95
Hinta	300	3.000	Resm-i bostân	80
Şa'ir	300	2.400	Adet-i ağnam	150
Çavdar	50	400	Resm-i tapû ve deştâni	120
Zeğrek	5	40	Resm-i murahhasiye	16
Resm-i yonca ve giyah		160	Resm-i yaylak	64
Resm-i kevvâre		95	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	180

34. Karye-i Stepansminda Ma'a Mezraa-i Çadisman ve Eresta (Cikia, 1947: 316)

Kadim-i Karye-i Stepansminda haklu kalmışdır deyu müselmanlar şehadet etmişdür. Tabi-i m[ezbur]

Elisa veled-i Amzia	Papuna veled-i Giorgi	Badure veled-i o	Darispan veled-i Shara
Tutia berader-i o	Besela veled-i Samagula	Novruz veled-i Grigol	Uzuna veled-i Niyora
Badura veled-i Ğvinia	Bayındur berader-i o	Elia veled-i Artaşez	Varzel veled-i Elia
Momame berader-i o	Papuna veled-i o	Simon berader-i o	Gogiça torunu
Elisa veled-i Aleksa	Gogiça veled-i Besela	Zamuka veled-i Anana	
Gogiça veled-i Mehrebil	Babana veled-i Kvirika	Gogiça berader-i Anana	
Elia veled-i Mehrebil	Kandua veled-i İvane	Enuka veled-i İvane	

Hasıl: 10.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 25 nefer		625	Resm-i hınzır	40
Hinta	400	4.000	Resm-i bostân	42
Şa'ir	500	4.000	Adet-i ağnam	60
Çavdar	10	80	Resm-i tapû ve deştâni	80
Erzen	5	40	Resm-i murahhasiye	48
Şıra , men	100	800	Resm-i yaylak	20
Resm-i meyve		30	Resm-i yatak	10
Resm-i yonca ve giyah		20	Âsâb 1 bâb 6 eşhur	30
Resm-i kevvâre		30	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	45

Hark-ı Ğedarel ki Tazlaha nam-i karyeden akar kadim ayamiden. beru İstepansmında karyenin hak şeri'i olduğun ehli vakufhaber vermeğın defteri cedidede kayd olunduğueka kaldığı üzre cari ola.

35. Karye-i Zeindar Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 316-317)

Yusip veled-i Ğobera	Elyazar berader-i o	Makuda veled-i Dadia	Elia veled-i o
Gogiça veled-i Tavabera	Yesa veled-i Hamuğa	Mehrebil Muvale	Basila veled-i Madila
Enuka berader-i o	İvane veled-i o	Kaziya veled-i Gogiçe	

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 11 nefer		275	Resm-i hınzır	30
Hinta	300	3.000	Resm-i bostân	30
Şa'ir	350	2.800	Adet-i ağnam	150
Çavdar	5	40	Resm-i tapû ve deştâni	150
Zeğrek	2	16	Resm-i murahhasiye	22
Resm-i yonca ve giyâh		169	Resm-i yaylak	38
Resm-i kevvâre		40	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	240

36. Karye-i Pala-i Süfla Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 317)

Masastorunu	Şermazan berader-i o	Mehrebil torunu
Vahtangi berader-i o	Darispan berader-i o	

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 5 nefer		125	Resm-i hınzır	30
Hinta	250	2.500	Resm-i bostân	70
Şa'ir	300	2.400	Adet-i ağnam	150
Çavdar	5	40	Resm-i tapû ve deştâni	150
Erzen	3	24	Resm-i murahhasiye	10
Resm-i yonca ve giyâh		141	Resm-i yaylak	40
Resm-i kevvâre		60	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	250

Zemin tarla ma'a çayır-ı Parsadan aznaurhala der tasarruf-iReceb ve Yahya ber mücib-i hüccet-i şer'iyeye öşrün ve resmin verir.

37. Karye-i Badela Ma'aMezraa-i Erakal Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 317-318)

Elia veled-i Gabriel	Giorgi veled-i Amirşar	Enuka veled-i Canbeg	Masur veled-i Rosep
Manvel berader-i o	İvane veled-i İnaz	Gabriel veled-i Temdore	Bulğula veled-i Varzel
Sulala torunu	Azara berader-i o	Novruz veled-i Grigol	Grigola veled-i Sultana

Hasıl: 10.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 12 nefer		300	Resm-i hınzır	90
Hınta	450	4.500	Resm-i bostân	80
Şa'ir	350	2.800	Adet-i ağnam	130
Çavdar	25	200	Resm-i tapû ve deştâni	200
Erzen	10	80	Resm-i murahhasiye	24
Şıra,men	100	800	Resm-i yaylak	50
Resm-i meyve		120	Âsyâb 1 bâb senetün kâmila	60
Resm-i yonca ve giyâh		100	Bad-i havâ ve resm-i arûs	254
Resm-i kevvâre		100		

Bağ ve bahçeba ma'a zeminha ve çayırha Bagratur ma'a Kerilaurdemekle meşhur darid Zubal ve Navsazar nam-i aznauran hala der tasarrufu zaim Mustafa ber mucib-i hüccet-i şeriye bağ ve bahçelerberuca maktu fi sene 40 tarlaları ve çayırları onda bir öşrün verir.

Bağ ve bahçe Mihran Vasik oğlu ve Amziya oğlu Bayındur hala der tasarrufu Mehmed veled-i Abdullah ber mucibi hüccet-i şeriye beruca maktu fi sene-i 40.

38. Karye-i Sitelsatib Nezd-e Karye-i Çorçevan Hal-i A'an er-raiya Tabi i M [ezbur] (Cikia, 1947: 318)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.000

39. Karye-i Çorçevan Nezd-e Karye-i Varzna Hal-i A'an Er-raiya Ma'a mezraa-i ... Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 318)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.500

40. Karye-i Hemal Nezd-e Karye-i Cilvana Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 318)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.000

41. Karye-i Petoban-i Süfla Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 318)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.333

42. Karye-i Zedevansminda Nezd-e Karye-i Marsalatuban Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] Cikia, 1947: 318)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.000

43. Karye-i Çabora-i Ülya Ma'a Mezraa-i Akuçel Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 3.000

44. Karye-i Damala Nezd-e Karye-i Rabat-i Mere Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 2.900

45. Karye-i Mlaşet Nezd-e Karye-i Varhana Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 4.000

46. Karye-i Saihve-i Süfla Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 11.200

47. Karye-i Seca Nezd-e Karye-i Çaburia Hal-i A'an Er-raiya Tabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 3.500.

48. Mezraa-i Hemal-i Süfla Nezd-e Mezraa-i Çitiskaro.

Hasıl a'an elğale ve ğeyri: 500.

49. Karye-i Petoban-i VeseteTabi-i M [ezbur] (Cikia, 1947: 319)

Gabriel veled-i Mehre	İvane veled-i Murmura	Datia veled-i Marre	Rosap veled-i Amişer
İvane veled-i Kvirika	Elisa veled-i Giorgi	Gomisgüle nam	Zakira berader-i o

Hasıl: 7.000

[VergiKalemleri]	Kile	Kıymet [akçe]	[VergiKalemleri]	Kıymet [akçe]
İспенç, 8 nefer		200	Resm-i hınzır	70
Hınta	300	3.000	Resm-i bostân	80
Şa'ir	300	2.400	Resm-i tapû ve deştâni	160
Çavdar	25	200	Resm-i murahhasiye	16
Zeğrek	5	40	Resm-i yaylak	34
Resm-i yonca ve ğiyâh		160	Adet-i ağnam	250
Resm-i kevvâre		90	Bâd-i havâ ve resm-i arûs	300